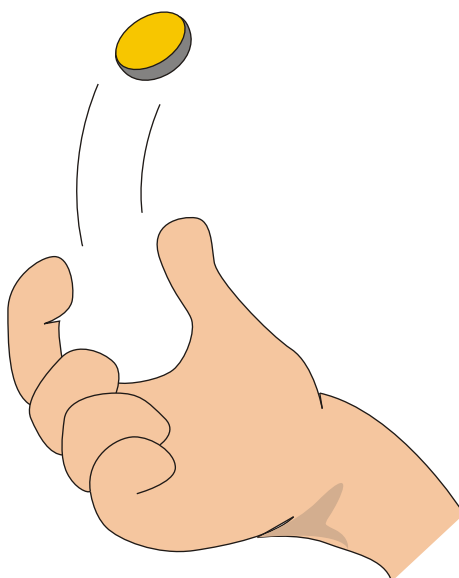

Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn Hösten 2002

*Rapporten publiceras även av
Ålands kommunförbund*

Förord

Denna rapport är producerad av Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) på uppdrag av Ålands Kommunförbund. Dess huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av sina framtidsutsikter med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till den årliga budgetprocessen. Under år 2002 publicerar Kommunförbundet och ÅSUB två rapporter med ekonomiskt underlag särskilt anpassat till den kommunala beslutsprocessen: en rapport kom ut i april och så denna höstbedömning.

Analysen av det privata näringslivet baseras bland annat på en omfattande enkät riktad till de åländska företagen, något som gör det nödvändigt med en tidsmässig samordning med ÅSUBs allmänna konjunkturbedömning på uppdrag av landskapsstyrelsen. En annan för ÅSUB viktig informationskälla för såväl näringslivsanalysen som prognosmodellerna utgör företagens mervärdeskattedeklarationer. Denna källa möjliggör en uppföljning av företagens omsättning och löneutbetalningar med bara några månaders eftersläpning.

Rapporten inleds med en kort sammanfattning av de viktigaste förändringarna under året och en sammanfattande prognos för de för kommunerna mest centrala inkomstkällorna. Osäkerheten kring en rad frågor som rör kommunsektorn på Åland har vid årets höstbedömning varit särskilt stor. De kommunala avtalen löper ut den sista januari 2003 och i samband med beredningen av landskapets budget har en större revidering av systemet för landskapsandelar behandlats. Flera frågor som rör beskattningen har därtill regelmässigt varit öppna ännu vid behandlingen av höstens rapport.

ÅSUBs utredningschef *Katarina Fellman* har varit huvudansvarig för arbetet med föreliggande rapport, *Maria Rundberg-Mattsson* har svarat för den regionala bedömningen av näringslivets utveckling. *Jouko Kinnunen* har bidragit med behandling av konjunkturbarometerdata, tidsserier och underlag. Bedömningen avslutades i början av oktober 2002.

ÅSUBs och Ålands Kommunförbunds samarbete kring de kommunala konjunkturanalyserna skall ses som ett långsiktigt utvecklingsprojekt där kvaliteten på informationen och innehållet i rapporterna utvecklas efter hand. Såväl Kommunförbundet som ÅSUB tar därför gärna emot ytterligare synpunkter på innehållet samt utvecklingsförslag för rapporterna. Om ytterligare information önskas går det bra att ta kontakt med Katarina Fellman, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehåll

1. Sammanfattning	
2. Inledning.....	5
3. Allmän ekonomisk översikt	6
3.1. Det internationella konjunkturläget.....	6
3.2. Den allmänna konjunkturbilden på Åland.....	10
4. Näringslivsutvecklingen på regional nivå	20
4.1. Metod och bakgrund.....	20
4.2. Det regionala konjunkturläget	21
5. Utvecklingen av den kommunala ekonomin.....	29
5.1. Kommunernas finansieringskalkyler och budgeter	29
5.2. Utvecklingen av de kommunala skatteinkomsterna	31
5.3. Landskapsandelarna till kommunerna	41
5.4. Övriga förändringar av betydelse för kommunernas ekonomi.....	44

Bilagor

1. Sammanfattning

Konjunkturbilden försvagades ifjol på kort tid inom de flesta centrala delar av världsekonomin. Osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen har varit stor under det gångna året. Den internationella konjunkturavmattningen har emellertid haft endast en begränsad effekt på den åländska ekonomin som präglas av tjänstenäringarna. ÅSUBs preliminära beräkningar av Ålands BNP visar en tillväxt på hela 6 procent för år 2000 och 3,4 procent för år 2001. I år beräknas tillväxten i totalproduktionen stanna på 2,8 procent för att sjunka till drygt 1 procent nästa år. Den offentliga sektorns andel av ekonomin har dock vuxit under de senare åren. Också i årets bedömning har utvecklingen inom färjesjöfarten utgjort den stora osäkerhetsfaktorn gällande den åländska ekonomins framtid. Förutsättningarna för passagerarsjöfart under finsk och åländsk flagg kringskärs av kostnadsläget i de närmaste konkurrentländerna.

Läget på arbetsmarknaden måste betraktas som mycket gott. Den totala arbetslöshetsgraden i september i år var 1,9 procent och den öppna arbetslöshetsgraden endast 1,6 procent. För de senaste 12 månaderna har den totala arbetslöshetsgraden i genomsnitt varit 2,1 procent och den öppna arbetslösheten 1,8 procent. Sysselsättningssituationen på Åland verkar enligt den senaste månadsstatistiken dock nu befinna sig i ett brytningsskede. Antalet arbetslösa ökar och de lediga platserna har blivit färre jämfört med samma tidpunkt ifjol. Utvecklingen på arbetsmarknaden de närmaste månaderna kommer att ge svar på om de sviktande siffrorna endast är av tillfällig karaktär eller inledningen på en ny trend.

Det ljusa arbetsmarknadsläget har skapat förutsättningar för ökad inflyttning till Åland. ÅSUBs reviderade prognos för i år visar på en total nettoinflyttning på över 300 personer, vilket i det närmaste innebär en fördubbling jämfört med ifjol. Inför år 2003 förväntas inflyttningen åter sjunka som ett resultat av den ökade osäkerheten inom den åländska ekonomin. Den tilltagande inflyttningen har varit möjlig genom att antalet färdigställda bostäder ökat under de senaste åren.

Enligt ÅSUBs konjunkturbarometer, som sammanställts på basen av läget i augusti-september i år har företagens framtidsutsikter vad gäller den egna branschen blivit negativa, medan utsikterna för det egna företags verksamhet fortsättningsvis är svagt positiva. Förväntningarna på omsättningsutvecklingen är negativa och bruttomarginalerna väntas krympa. Företagen ser inte heller lika positivt på lönsamhetsutvecklingen som i våras. De planerar att nyanställa personal under året, men några större investeringar planeras inte under de tolv närmaste månaderna.

Bilden av den åländska ekonomin är tillsvidare relativt ljus, men flera indikatorer pekar nu på att tillväxten avstannar. Detta samtidigt som de problem passagerarsjöfarten upplever och de förändringar i förutsättningarna som problemen innebär får stora återverkningar inom den

åländska ekonomin som helhet. Prognoserna tyder därför på att Åland inte kommer att följa omkringliggande regioner i den ekonomiska uppgång som där kan skönjas inför nästa år.

På lite längre sikt kommer utvecklingsförutsättningarna inom sjöfartsbranschen med största sannolikhet att få mer långtgående konsekvenser för kommunernas skattebas. Flaggbyten innebär avbräck i såväl samfundsskatterna som förvärvsinkomstskatterna. Även sviktande lönsamhet innebär dock sjunkande skatteintäkter från företagen, varför kommunerna oberoende av vilket utvecklingsscenarium som förverkligas kommer att få räkna med att samfundsskatterna får mindre betydelse för den kommunala ekonomin framöver.

Samtliga kommuner har redan tidigare sett sig tvungna att uppta lån för att klara av sina åtaganden. Skuldsättningsgraden i de åländska kommunerna varierar enligt 2001 års bokslut mellan cirka 2.300 och 14.600 mark per invånare. Såväl ökad lånebörda som skattehöjningar kommer att vara att vänta om de nu framtagna kalkylerna om den framtida inkomstutvecklingen slår in. Tillväxten i kommunernas skattefinansiering är avtagande och beräknas till och med sjunka såväl i år som nästa år. Årets negativa tillväxt är framför allt ett resultat av kvittningen av momsåterkravet mot samfundsskatten. Kommunerna behöver i gengäld inte betala tillbaka momsåterbäringen till staten. Enligt kalkylen kommer den sammantagna skattefinansieringen för år 2002 att stanna på ungefär samma nominella nivå som för år 2000. Inför nästa år är det framför allt den betydande minskningen i nettotransfereringarna från landskapet som tillsammans med den krympande andelen av de samfundsskatter som tillfaller kommunerna som står bakom det negativa utfallet.

Kommunernas skattefinansiering 1999-2003, 1.000 euro

	1999	2000	2001*	2002**	2003**
Skatteinkomster, totalt	58 661	63 033	65 446	63 292	66 120
Landskapsandelar netto, totalt	19 769	20 533	21 160	21 860	18 795
Skattefinansiering, totalt	78 429	83 567	86 605	85 152	84 914
Förändring, %	4,3	6,6	3,6	-1,7	-0,3
Skattefinansiering, euro per invånare	3 061	3 251	3 360	3 274	3 227
Förändring, %	3,3	6,2	3,4	-2,6	-1,4

De statliga reformerna på beskattningsområdet med sänkta andelar till kommunsektorn från företagsbeskattningen och ökande avdrag från förvärvsinkomsterna innebär en stor osäkerhet om skatteintäkternas utveckling framöver. Samtidigt står kommunerna inför nya avtalsförhandlingar, runt 70 procent av kommunernas nettodriftsutgifter består av personalkostnader för de egna anställda. Nu gällande tjänstekollektivavtal löper ut den sista januari 2003. Nettoutgifterna för driften har stigit med mellan 9 och 10 procent enligt de senaste boksluten. Även investeringsbehovet är fortsatt stort, och då kanske framför allt inom skolsektorn och socialvården. Kommunsektorn på Åland står sammanfattningsvis inför betydande utmaningar de kommande åren.

2. Inledning

I föreliggande konjunkturanalys har den aktuella information som finns om det ekonomiska läget anpassats till den kommunala sektorns behov på Åland. De lagförslag och andra politiska beslut som berör kommunernas verksamhet och ekonomi har så långt som möjligt beaktats och de ekonomiska konsekvenserna av dem presenteras i form av tabeller och diagram. Rapporten inleds med ett kort sammandrag av det internationella konjunkturläget och en sammanfattning av läget inom den åländska ekonomin som helhet. Därefter följer en näringslivsöversikt som presenteras regionvis, kommunvis. Analysen är till stor del sammanställd på basen av en enkät bland de åländska företagen som utfördes i augusti-september. Urvalet representerar över 70 procent av det privata näringslivets arbetsplatsutbud på Åland. Enkätinformationen kompletteras med månadsvis registerinformation om de mervärdesskatteskyldiga företagens omsättning, löneutbetalningar inklusive förskottsinnehållning.

I den senare delen av rapporten finns centrala nyckeltal för den kommunala ekonomin samt kalkyler över framtida inkomster samlad. Här finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren, om landskapsandelarna till kommunerna samt övrig ekonomisk aktivitet. Här presenteras även en kalkyl för kommunernas skatteinkomster för år 2003. I praktiken betyder det att kalkyler tagits fram för tre år, 2001, 2002 och 2003, eftersom beskattningen för ifjol slutförs först i slutet av oktober i år. Skatteinkomsterna är den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. ÅSUB har bland annat mot bakgrund av detta under de två senaste åren lyft fram vidareutvecklandet av prognosmodeller för samhällsekonomiska nyckeltal som ett prioriterat utvecklingsområde. Målet är att de anpassade konjunkturrapporterna med prognoser ska kunna utgöra ett mera handfast stöd i budgetberedningen ute i kommunerna.

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland. Den intresserade kan ta kontakt med ÅSUB för att få information om den enskilda kommunen. I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

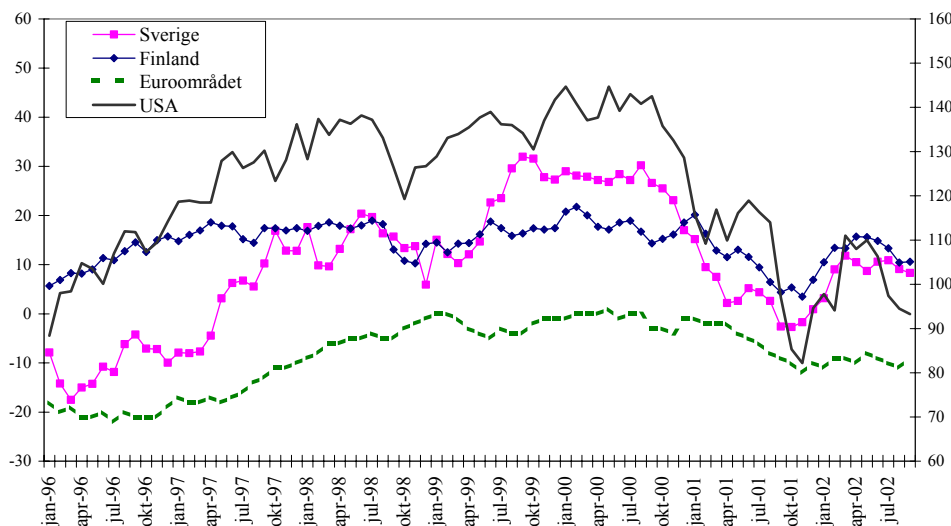
3. Allmän ekonomisk översikt

3.1. Det internationella konjunkturläget

Konjunkturbilden försvagades ifjol på kort tid inom de flesta centrala delar av världsekonomin. Osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen har varit stor under det gångna året. ÅSUBs bedömning från i våras om en långsam återhämtning från en inte allt för djup recession står likväl fast. Den genomsnittliga tillväxten i totalproduktionen inom världsekonomin väntas i år stanna på ungefär samma nivå som ifjol, 2,5 procent. Totalproduktionen inom OECD-länderna beräknas i år uppgå till ca 1,5 procent, men ökar igen i början av nästa år. Tillväxten i världshandeln återhämtar sig långsamt efter nedgången och väntas i år växa med mindre än tre procent.

Den amerikanska ekonomin föll enligt den reviderade statistiken från en tillväxttakt om cirka 3,8 procent år 2000 till endast 0,3 procent ifjol. Enligt de senaste uppgifterna var tillväxten negativ de tre första kvartalen ifjol. En expansiv penning- och finanspolitik bidrog emellertid till att effekterna av terrorattackerna i september ifjol inte blev långvariga. Den amerikanska centralbanken Federal Reserve sänkte styrräntan hela 11 gånger ifjol från 6,5 till 1,75 procent. Produktionen ökade snabbt under det sista kvartalet 2001 och det första kvartalet 2002. Utrymmet för ytterligare stimulansåtgärder är dock begränsat nu samtidigt som konsumenternas förtroende för aktiemarkanden, företagen och framtiden fått sig en stöt till följd av de omfattande redovisningsskandalerna som uppdagades under sommaren och påföljande oroligheter på finansmarknaderna (se *figur 1*).

Figur 1: Konsumentbarometer i USA, EU, Finland och Sverige

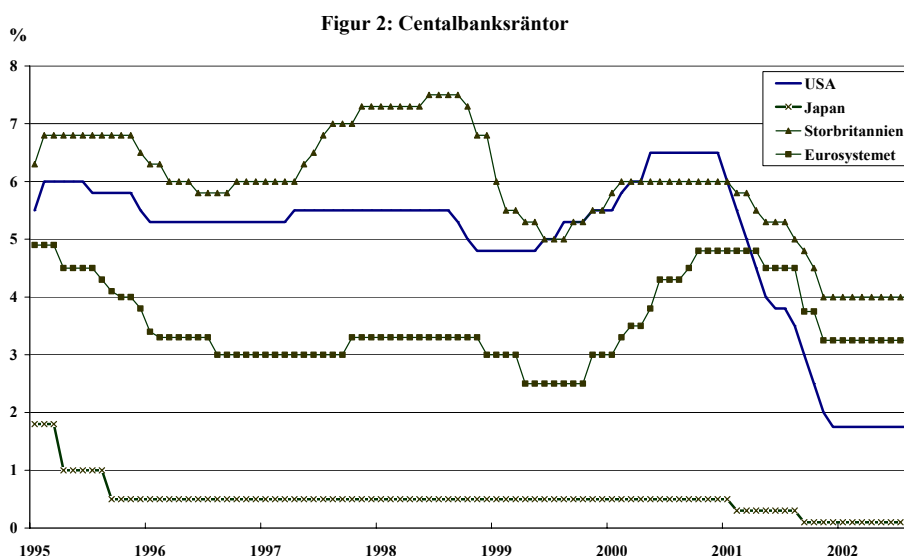

Även företagen har uppvisat en avtagande investeringstakt som ett resultat av den svaga efterfrågan och den allmänna osäkerheten. Importen har dock vuxit vilket har bidragit till att företagens lönsamhet stigit endast långsamt. Investeringstakten väntas nu tillta för att

möjliggöra en snabbare produktivitetstillväxt. En positiv utveckling av hushållens disponibla inkomster väntas bidra till en växande inhemsk konsumtion. Tillväxttakten beräknas öka en aning mot slutet av året och uppgå till runt 2 procent i år och 2,5 procent nästa år. De grundläggande obalanserna inom den amerikanska ekonomin, det omfattande bytesbalansunderskottet och nationens skuldsättningsgrad kvarstår dock.

De strukturella problemen fortsätter att prägla den **japanska ekonomin**. Under årets första och andra kvartal upplevde ekonomin en tillfällig uppgång som i första hand var ett resultat av en växande export. Under senare delen av året har dock den svaga inhemska efterfrågan, som är ett resultat av framför allt stigande arbetslöshet och sjunkande löner, överskuggat de positiva inslagen i början av året. Totalproduktionen förväntas bli negativ även i år, men tillväxten kan med draghjälp från den internationella omgivningen hamna ovan om nollstrecket nästa år.

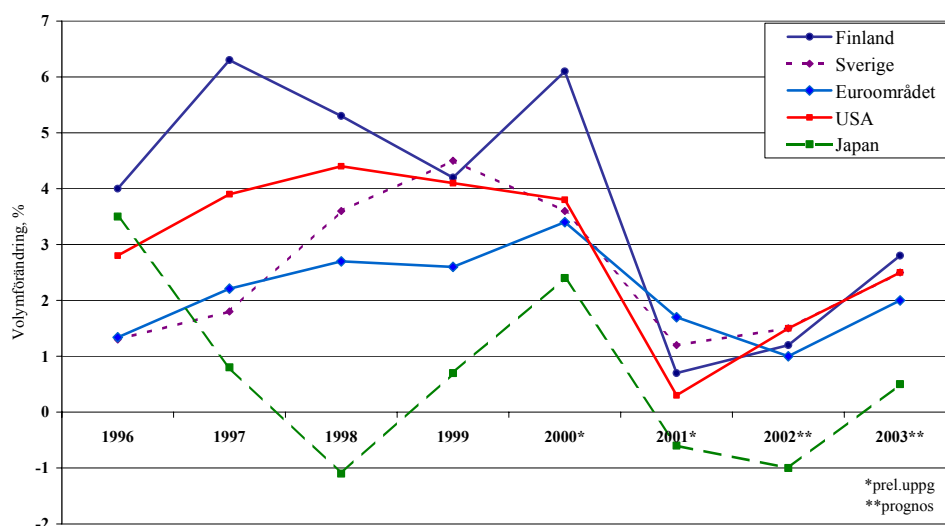
Euroområdet påverkades snabbt av den globala nedgången som hade sin början i USA vid ingången till år 2001. Euroområdet har visat sig vara mycket beroende av utvecklingen inom den amerikanska ekonomin, marknaderna är starkt integrerade och de teknologiska framstegen bidrog till avmattningens snabba genomslag. Efterfrågetillväxten sjönk under fjolåret och produktionen avtog under det sista kvartalet. Ekonomin återhämtar sig nu långsamt. Fallande börskurser, den starkare euron samt den mindre optimistiska synen på världsekonomin har dämpat såväl hushållens som företagens förtroende och bromsat den ekonomiska tillväxten. Även övergången till euro antas ha dämpat konsumtionen under årets första månader och exporten har inte heller förmått väga upp utvecklingen av totalproduktionen. Tillväxten väntas i år stanna runt en procentsnivå för att nästa år stiga till cirka 2 procent.

Den europeiska centralbanken (ECB) sänkte sin styrränta fyra gånger under fjolåret, men har nu bibehållit räntan på 3,25 procent sedan november ifjol (se *figur 2*). Mot bakgrund av den

avtagande inflationen, de sjunkande inflationsförväntningarna samt en viss osäkerhet om den framtida konjunktursituationen förväntas ECB inte genomföra några räntehöjningar under innevarande år och därefter förutspås endast försiktiga höjningar. Såvida inte oljepriserna varaktigt hålls på exceptionellt höga nivåer under resten av året kan ECBs långsiktiga inflationsmål om 2 procent förverkligas redan i år.

Figur 3: BNP-tillväxt 1996-2003, procent

Även **den svenska ekonomin** genomgick under fjolåret en period av avmattning, men är sedan årsskiftet åter på väg uppåt. Exporten har haft en stark utveckling under innevarande år och väntas ta ytterligare fart med dragkraft från den internationella ekonomin under nästa år. Hushållens konsumtion förväntas öka som ett resultat av en expansiv finanspolitik och förbättrade allmänna utsikter (se figur 1). Även utbyggnaden av den så kallade tredje generationens mobiltelefonnät förväntas stärka den ekonomiska tillväxten i Sverige. Tillväxten i totalproduktionen beräknas dock stanna på drygt 1,5 procent i år och stiga till runt 2 procent nästa år, helt i linje med utvecklingen i omvärlden.

Nedgången i den svenska ekonomin under fjolåret fick inget större genomslag på arbetsmarkanden, bland annat tack vare en ökad sysselsättning inom den offentliga sektorn. Sysselsättningsläget kan dock nu med en viss eftersläpning komma att försämrans under hösten, om än i begränsad utsträckning. Den öppna arbetslöshetsgraden väntas stanna under 5 procent även under slutet av året. Redan nästa år förväntas sysselsättningsläget åter förbättras. Löneglidningarna har minskat och löneökningarna stannar runt 4 procent i år och nästa år. Inflationen har avtagit som ett resultat av lägre resursutnyttjande och stärkt valuta, varför Riksbankens mål om 2 procents inflationstakt kan komma att nås redan i slutet av detta år.

Den svenska kronan har under sensommaren och hösten stärkts gentemot euron och har närmat sig nivån 9 kronor för en euro. Ett eventuellt ja till den ekonomiska och monetära unionen EMU i en folkomröstning som kan komma att genomföras redan nästa år förväntas stärka kronan ytterligare vilket är positivt ur den åländska resandenäringens och den åländska

exportsektorns perspektiv. Ett ja till EMU skulle också innebära att den långa räntan närmar sig räntenivån i euroområdet.

Överskotten i de offentliga finanserna beräknas krympa under de närmaste åren och ligga runt 1,5 procent i år och nästa år. Detta som ett resultat av den expansiva finanspolitiken med skattesänkningar i kombination med ökade utgifter. Det betyder att det offentliga finansiella sparandet kommer att ligga under den långsiktiga målnivån om 2 procent i genomsnitt.

Enligt Statistikcentralens preliminära beräkningar stannade BNP-tillväxten inom den **finska ekonomin** på 0,7 procent ifjol. Produktionen sjönk under första kvartalet i år, men därefter har en långsam återhämtning kunnat skönjas. Under innevarande år får vi räkna med att utvecklingen i huvudsak styrs av den inhemska efterfrågan. Tillväxten i totalproduktionen väntas landa runt måttliga 1,3 procent i år, men beräknas redan nästa år uppgå till 2,8 procent. Draghjälp väntas då av exporten där framför allt förväntningarna på försäljningen av den nya generationens mobiltelefoner är höga. Däremot ser exportförväntningarna för den traditionellt viktiga metallindustrin inte så gynnsamma ut. Även elektronikindustrins förutsättningar har förändrats genom att en stor del av produktionen flyttats från Finland, vilket begränsar ekonomins tillväxtförutsättningar. På lite längre sikt begränsas tillväxtmöjligheterna för den finska ekonomin av att befolkningen i arbetsför ålder minskar.

Den finska bytesbalansen har varit positiv under många år i rad. Överskottet beräknas i år uppgå till 6,6 procent av BNP. Importbehovet har sjunkit när exporten har avtagit. Den positiva utvecklingen innebär att den utländska nettoskulden för den finska ekonomin småningom kommer att svänga till ett nettotillgodohavande.

Inflationen beräknas i år sjunka till 1,7 procent på årsnivå, såvida de fluktuerande oljepriserna inte skjuter varaktigt i höjden och driver upp den allmänna prisökningstakten. Inflationen i Finland hålls därmed på ungefär samma nivå som för euroområdet som helhet. Även uppgången i världsmarknadspriset på andra råvaror utgör en inflationsrisk. Förstärkningen av euron har likväl en dämpande effekt på inflationen.

Arbetslöshetsgraden förväntas stiga en aning under hösten, detta som en fördröjd effekt av det senaste årets konjunkturavmattning. Arbetsmarkanden reagerar ofta med en viss eftersläpning på utvecklingen inom övriga delar av ekonomin. Den genomsnittliga arbetslöshetsgraden beräknas stiga till 9,3 procent i år och till 9,5 procent nästa år. Sysselsättningstillväxten sker främst inom den offentliga sektorn. Lönerna beräknas nästa år stiga med 3,5 procent. Konsumenternas förtroende för ekonomin har hållits relativt stabila sedan vårens bedömning (se *figur 1*). Hushållens disponibla inkomster beräknas stiga med cirka 3 procent under innevarande år och efterfrågan på såväl bostäder som bilar har tilltagit. Bostadslånens volym växer nu förhållandevis snabbt, vilket betyder att ränteläget framöver kommer att bli avgörande för hushållens ekonomiska situation. Inför nästa år bidrar löneökningar, skattelättnader och lägre inflation till att köpkraften stärks och den privata konsumtionen

beräknas växa snabbare än i år. Företagens investeringsbenägenhet är emellertid fortsättningsvis låg.

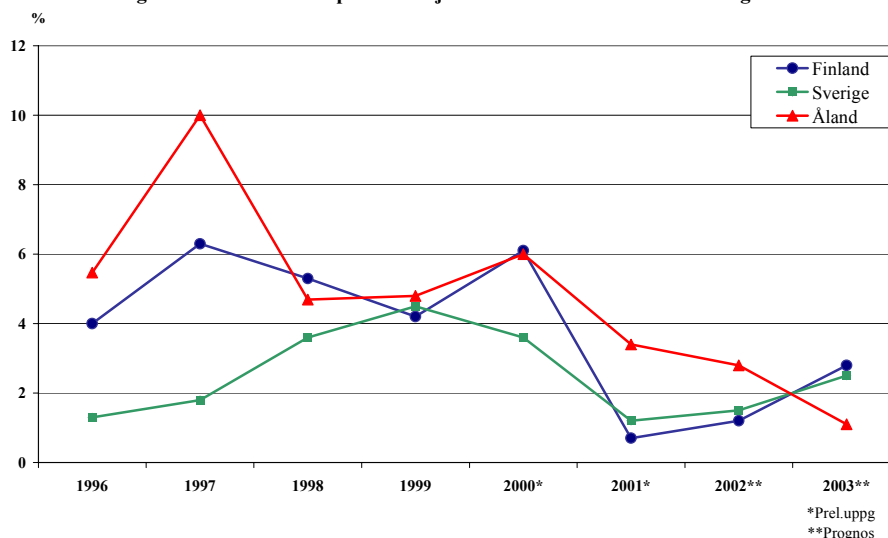
Statens finansiella överskott väntas sjunka till följd av en svag utveckling av skatteinkomsterna i kombination med stigande utgifter, överskottet beräknas nästa år stanna under 1 procent. Den offentliga sektorns överskott sjunker i år till 3,6 procent av BNP från att ha varit nästan 5 procent ifjol.

3.2. Den allmänna konjunkturbilden på Åland

Den åländska ekonomin har vuxit stadigt alltsedan år 1996. ÅSUBs preliminära beräkningar av **Ålands BNP** visar en tillväxt på hela 6 procent för år 2000 och 3,4 procent för år 2001. I år beräknas tillväxten i totalproduktionen stanna på 2,8 procent för att sjunka till drygt 1 procent nästa år (*figur 4*). Den internationella konjunkturavmattningen har således haft endast en begränsad effekt på den åländska ekonomin som präglas av tjänstenäringsarna. Den offentliga sektorns andel av ekonomin har vuxit under de senare åren.

Också i årets bedömning har utvecklingen inom färjesjöfarten utgjort den stora osäkerhetsfaktorn gällande den åländska ekonomins framtid. Förutsättningarna för passagerarsjöfart under finsk och åländsk flagg kringkärs av kostnadsläget i de närmaste konkurrentländerna. Trots att passagerarfartygen under finländsk flagg sedan årsskiftet erhåller ett stöd motsvarande 97 procent av den förskottsinnehållning som verkställs på sjöarbetsinkomst som förtjänats ombord på fartygen, är driftskostnaderna märkbart högre än i grannländerna. Bedömningen utgår ifrån att personalkostnaderna inom sjöfartssektorn sjunker som ett resultat av regeringens stödåtgärder, men detta vägs i totalproduktionen i viss mån upp av att driftöverskottet växer på kort sikt. Redan nästa år beräknas den förändrade alkoholbeskattningen tillsammans med generösare införselregler inverka negativt på rederiernas resultat. Den största förändringen vad gäller dessa frågor kommer dock att ske först år 2004.

Figur 4: BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

Enligt rederibranschen är den tonnageskattelag som stadsfästes i början av juni i år inte tillfredsställande då den är utformad så att det för passagerarfartygsrederierna innebär en betydligt hårdare beskattning än nuvarande skatteregim trots att syftet varit att lindra rederibeskattningen. Samfundsskatt skall fortsättningsvis betalas på den skattefria butiksförsäljningen, men utan att kostnaderna från transporterna och restaurangförsäljningen får dras av. Trots moderata löneförhöjningar, inbesparingar genom det nya passagerarfartygsavtalet samt det statliga passagerarfartygsstödet, är konkurrenskraften för passagerarfartyg under finsk/åländsk flagg således inte tryggad. En av orsakerna är alltså att stödet inte är lika omfattande som det nettolönesystem som infördes i Sverige, även de estniska personalkostnaderna är betydligt lägre. EU:s planerade utvidgning österut år 2004 kommer förmodligen att innebära stora förändringar gällande passagerartrafikens förutsättningar. Till exempel då Estland blir medlem i EU upphör den skattefria försäljningen mellan Finland och Estland. Då behöver inte heller ett rederi under estnisk flagg det finska kommunikationsministeriets tillstånd att inleda trafik mellan två inhemska hamnar i Finland (till exempel mellan Åbo och Mariehamn), vilket kan medföra att konkurrens om ålandstrafiken hårdnar.

ÅSUB har nu för femte året i rad sammanställt en **konjunkturbarometer** som baseras på ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. Urvalsföretagens anställda står för 71 procent av sysselsättningen inom det privata näringslivet. Av 191 företag i urvalet besvarade 181 stycken eller 95 procent höstens enkät. De svarande företagens andel av urvalsföretagens totala sysselsättning uppgick till hela 98 procent.

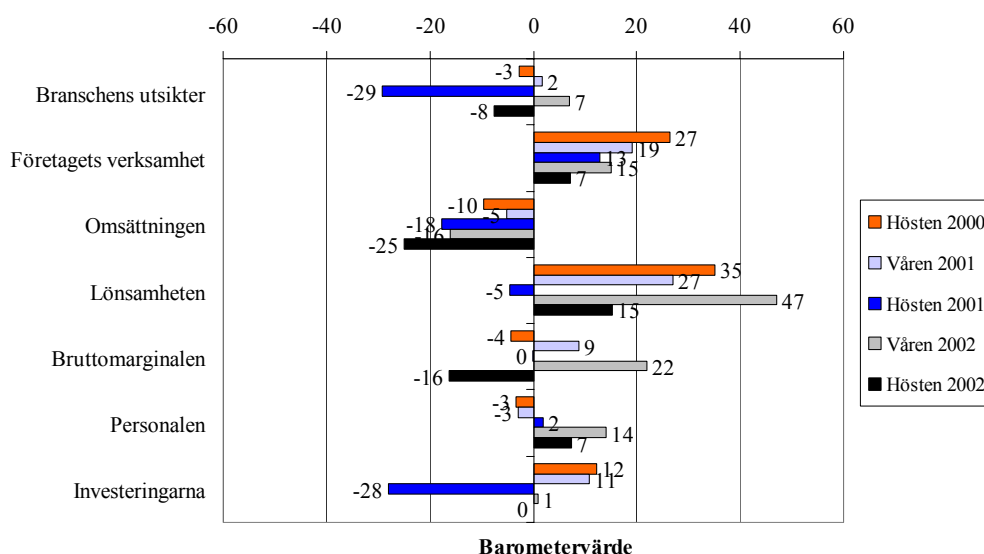
Utformningen av höstens konjunkturenkät har justerats en aning. Den största förändringen är att vi efterfrågat situationen *för tolv månader sedan och om 12 månader framåt*, medan vi tidigare bad de svarande bedöma situationen *under den senaste 12-månaders perioden* samt *under den kommande 12-månaders perioden*. Detta är en förändring som ligger i linje med vad som gjorts av andra institut med liknande undersökningar (t ex Konjunkturinstitutet i Sverige). Motivet är bland annat att jämförelser med andra, mera kvantitativa data, underlättas då bedömningen görs för en viss tidpunkt.

Enkätens resultat presenteras enligt en skala från -100 till +100. Om en variabel fått resultatet +100 innebär det att samtliga företag som besvarat frågan har en positiv syn på den del av konjunkturutvecklingen som frågeställningen gäller. De negativa svaren dras från de positiva, och räkneoperationen resulterar i de netttotal som slutligen redovisas.

Svaren är viktade i två steg, dels enligt företagets och dels enligt branschens andel av den totala sysselsättningen inom branschen respektive inom hela ekonomin. Med andra ord får de stora företagens svar en större vikt i beräkningen och påverkar därmed det totala utfallet mer än de mindre företagens svar. De enskilda företagens svar kan dock få maximalt så stor vikt som den aktuella branschens andel av sysselsättning inom hela privata näringslivet. Samtliga branscher har minst fyra svarande.

Enligt den allmänna konjunkturbild som avspeglas i konjunkturbarometern har företagens framtidsutsikter vad gäller den egna branschen blivit negativa, medan utsikterna för det egna företagets verksamhet fortsättningsvis är svagt positiva. Förväntningarna på omsättningsutvecklingen är fortsättningsvis negativa och bruttomarginalerna väntas krympa. Företagen ser inte heller lika positivt på lönsamhetsutvecklingen som i våras. De planerar att nyanställa personal under året, men några större investeringar planeras inte under de tolv närmaste månaderna (se *figur 5*).

Figur 5. Förväntningarna - hela privata näringslivet

Det område som den största andelen företag uppgett att de kommer att satsa på i första hand på lite längre sikt är rationalisering av verksamheten följt av investeringar i maskiner och inventarier samt utveckling av marknadsföringen. Det område som verkar ha ökat i betydelse jämfört med de senaste mätperioderna är produktutveckling, medan en mindre andel företag uppgett att de i första hand kommer att satsa på förbättrade inköpsfunktioner, ökad automatisering och personalutbildning.

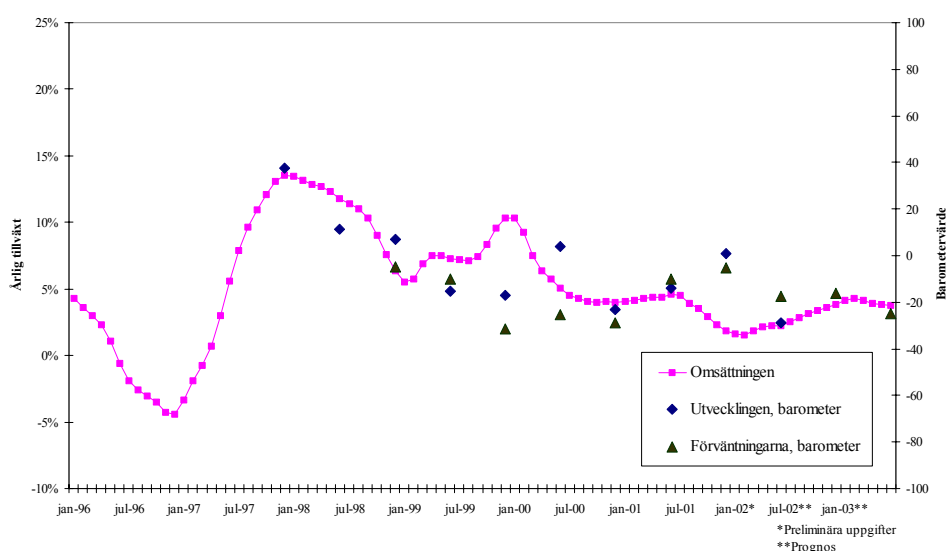
Den hårda konkurrensen upplevs fortsättningsvis som det största hindret för utvecklingen av det egna företaget. Svarsalternativet ”bristen på kompetent personal” har klart ökat i betydelse denna höst och kommer på andra plats vad gäller andelen företag som gett detta svarsalternativ. Dessutom har andelen företag som uppgett ”för liten efterfrågan på produkterna/tjänsterna” och ”lönenivån/övriga produktionskostnader” ökat, medan till exempel andelen företagare som svarat ”lönebikostnader” och ”skattegränsen” har minskat.

En analys av omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom näringslivet på basen av de mervärdesskatteskyldiga **företagens månadsrapporter till skattemyndigheten** kompletterar den bild av utvecklingen som barometerdata ger. ÅSUB har från år 2000 tillgång till den här informationskällan som beskriver den verkliga utvecklingen inom den åländska ekonomin

med bara några få månaders eftersläpning. I denna rapport hade ÅSUB tillgång till omsättningsuppgifterna fram till och med juni och löneuppgifterna till och med juli. Uppgifterna för år 2002 är preliminära, vilket i synnerhet gäller uppgifterna för de tre senaste månaderna. För en mer detaljerad redovisning av omsättnings- och lönedata för enskilda branschgrupper, se *bilagan* i slutet av denna rapport.

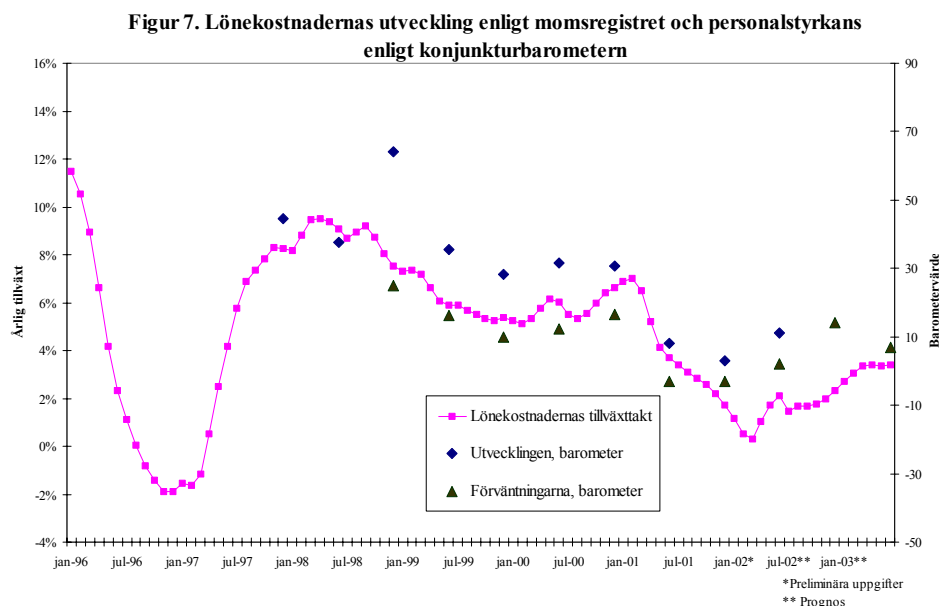
I *figur 6* nedan kombineras företagens årliga tillväxttakt enligt mervärdesskatteregistret¹ med företagens svar i konjunkturbarometern både med avseende på **omsättningens utveckling** jämfört med situationen för ett år sedan samt företagens förväntningar om situationen om ett år. Sedan januari 2001 ligger företagens uppfattning om utvecklingen av omsättningen relativt nära den verkliga enligt omsättningssiffrorna och deras förväntningar enligt konjunkturbarometern överensstämmer i stort med tidsseriens trendframskridning. Detta stöder användningen av konjunkturbarometern som instrument för bedömningen av den åländska ekonomin. Ett undantag är dock företagens uppfattning om omsättningsutvecklingen i januari 2002, om vilken företagens förväntningar och uppfattning var väl optimistiska.

Figur 6. Omsättningens utveckling enligt momsregistret och konjunkturbarometern

Företagens uppfattning om utvecklingen av personalstyrkan i företagen enligt konjunkturbarometern överensstämmer i stort med utvecklingen av **lönekostnadernas** årliga tillväxttakt enligt mervärdesskatteregistret (se *figur 7*). Till exempel nedgången i lönekostnadernas tillväxttakt som började år 2001 syns i företagens svar, men den verkliga nedgången verkar ha blivit större än vad företagen trodde. Företagens förväntningar på nyanställningar ser svagt positiva ut, men en liten nedåtjustering kan skönjas i höstens förväntningar jämfört med vårens.

¹ De faktiska uppgifterna har säsongrensats och därefter har den procentuella tillväxttakten beräknats från motsvarande månad föregående år.

Ser man på utvecklingen av omsättnings- och lönevolymerna i det åländska privata näringslivet under en längre period, så kan man konstatera att omsättningen och lönekostnaderna (i löpande priser) i stort utvecklats i samma takt. Från att ha legat på indexnivån 100 år 1995, då mätperioden startade, låg både omsättnings- och lönevolymerna vid 140-nivån våren 2002 (en ökning om 40 procent).

Beträffande omsättningens och lönekostnadernas årliga tillväxttakt, kan man konstatera att tillväxttakten för omsättningen under 2001 ökade med 3,5 procent och lönekostnaderna med 4,2 procent. I början av år 2002 var både omsättningens och lönekostnadernas årliga tillväxttakt bara någon procent enligt de preliminära uppgifterna.

Primärnäringsarna, som är av särskild vikt för den åländska landsbygdsekonomin, är underrepresenterade i såväl barometerundersökningen som i omsättningsskatteregistret. Det beror på att merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som varken ingår i enkätundersökningen bland företagen eller i registret för företagens månadsrapporter till skattemyndigheten.

För jordbruksbranschen verkar fjolårets nedgång med vikande priser inom flera sektorer vara på väg att vända och priserna stiger något. Insatsvarukostnaderna stiger dock fortsättningsvis, vilket hämmar lönsamhetsutvecklingen. En viktig fråga för jordbruket på Åland är förhandlingarna om ett nytt stödprogram för södra Finland, då det nuvarande programmet gäller till och med år 2003. Under hösten inleds diskussionerna mellan Finland och kommissionen om en fortsättning på stödprogrammet, som anses vara en förutsättning för i princip all husdjursproduktion i södra Finland. Slutresultatet av förhandlingarna och det färdiga stödprogrammet kommer knappast att bli klart förrän efter nästa sommar.

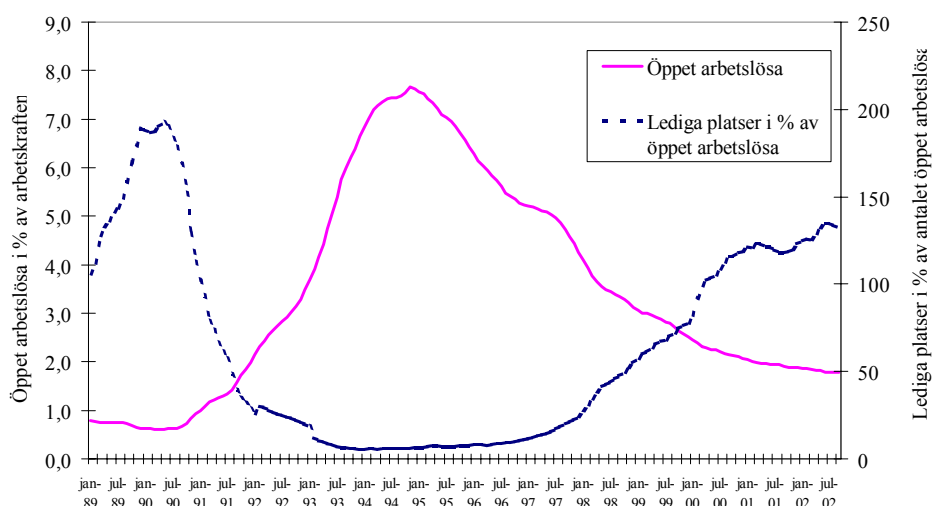
Det åländska mejeriet rapporterar att invägningsvolymerna av mjölk fram till och med augusti stigit med drygt en procent, vilket tyder på att näringen klarar omstruktureringen bra än så länge. Den slaktade nötköttvolymen verkar i stort sett bibehållas trots att antalet slaktade djur minskar, eftersom effektiviteten i produktionen stigit. Slakten av griskött på Åland är dock fortfarande på en väldigt låg nivå. Efterfrågan av fårkött är fortfarande hög och det åländska slakteriet kan sålunda fortsättningsvis hålla en relativt hög prisnivå. Även konsumtionen av fjäderfäkött är fortfarande hög och priset stabilt. Den åländska produktionen hämmas dock fortfarande att volymerna är för små.

För spannmålsodlingen verkar året skördemässigt vara normalt eller riktigt bra trots torkan. Dessutom verkar chipspotatisodlingen gå mot ett riktigt bra år. De tidiga skörderapporterna visar nämligen att odlingarna klarat torkan väl och skördenivån blir hög. Även grönsaksodlingarna har klarat sommarens torka bra tack vare de välutbyggda bevattningsanläggningarna. Sommarens fina väder har dock gjort att odlingarna i hela landet i princip har blivit skördeklara samtidigt, vilket har lett till att överutbud vissa perioder med lägre priser som följd.

Inom det konjunkturkänsliga **skogsbruket** kan en svag ljusning skönjas jämfört med situationen i början av året, och det verkar som om exporten till Europa börjar dra. Dessutom är byggverksamheten på Åland fortsättningsvis livlig och avsättningen därmed god. Miljöcertifieringsprocessens slutrevision väntas bli klar i mitten av oktober i år, vilket skulle kunna leda till att det finska skogscertifieringssystemet (FFCS) för Ålands del börjar gälla kort därefter.

Arbetslösheten har sjunkit kontinuerligt sedan år 1995. Den totala arbetslöshetsgraden sjönk ifjol till 2,2 procent och den öppna arbetslösheten till 1,9 procent. För år 2000 var motsvarande årsmedeltal 2,7 respektive 2,0 procent. Även ungdomsarbetslösheten har sjunkit från 3,5 procent år 2000 till 2,9 procent ifjol. Sysselsättningssituationen på Åland verkar enligt den senaste månadsstatistiken dock nu befinna sig i ett brytningsskede. Antalet arbetslösa ökar och de lediga platserna har blivit färre jämfört med samma tidpunkt ifjol (*figur 8*). Utvecklingen på arbetsmarknaden de närmaste månaderna kommer att ge svar på om de sviktande siffrorna endast är av tillfällig karaktär eller inledningen på en ny trend. Läget på arbetsmarknaden måste dock tillsvidare betraktas som mycket gott. Den totala arbetslöshetsgraden i september i år var 1,9 procent och den öppna arbetslöshetsgraden endast 1,6 procent. För de senaste 12 månaderna har den totala arbetslöshetsgraden i genomsnitt varit 2,1 procent och den öppna arbetslösheten 1,8 procent.

Figur 8: Trender i öppen arbetslöshet och lediga platser

Flyttningsrörelsen för Åland har starka samband med läget på arbetsmarknaden. En bromsande faktor för inflyttningen under senare delen av 1990-talet utgjorde bostadsproduktionen som var anmärkningsvärt låg då. Nettoinflyttningen har dock ökat markant de senaste åren och uppgick till 175 personer ifjol. Enligt de preliminära befolkningsrörelsesiffrorna för årets åtta första månader översteg nettoinflyttningen 300 personer. Under ett enda år den senaste 20-årsperioden har nettoinflyttningen överstigit 200 personer, under högkonjunkturåret 1990 då nettoinflyttningen var 210 personer. ÅSUBs reviderade prognos för i år visar på en total nettoinflyttning upp emot 310 personer, vilket i det närmaste innebär en fördubbling jämfört med ifjol. Av tradition är flyttningsrörelsen störst andra kvartalet varje år. Inför år 2003 förväntas inflyttningen åter sjunka som ett resultat av den ökade osäkerheten inom den åländska ekonomin. Den tilltagande inflyttningen har varit möjlig genom att antalet färdigställda bostäder ökat under de senaste åren. De beviljade byggloven ökade med 23 procent år 2001 och gällde ifjol cirka 270 bostäder. De färdigställda bostädernas antal ökade med ca 23 procent till drygt 160 stycken år 2001.

Under år 2001 startades 158 **nya företag** på Åland, vilket var ungefär lika många som år 2000 (167). Samtidigt avslutade 113 företag sin verksamhet under 2001 (119 stycken år 2000). Det första kvartalet i år startade enligt preliminära uppgifter 63 nya företag på Åland. Antalet konkursärenden som inleddes vid Ålands tingsrätt uppgick till 8 ifjol. Under de nio första månaderna i år hade sammantaget 4 företag begärts i konkurs.

Inom **bilhandeln** minskar nyregistreringen av bilar, medan importen av begagnade bilar fortsättningsvis ökar. Nybilsförsäljningen sjönk med nästan 12 procent under perioden januari-augusti jämfört med motsvarande period ifjol. Sedan avskaffandet av dubbelmomsen på begagnade varor från och med år 2000 har importen av begagnade fordon från Finland snabbt återtagit de volymer som rådde före skattegränsen infördes. Under 2002 har importen fortsatt att öka - under det första halvåret importerades 274 begagnade bilar från Finland

jämfört med 242 stycken under motsvarande period ifjol, vilket utgör en ökning om 12 procent. Från och med den 24 september i år började tullen tillämpa EG-domstolens bilskattebeslut, vilket innebär sänkt skatt på begagnade bilar och motorcyklar som importeras från EU till Finland.

Fraktmängderna till och från Åland (mätt i ton) fungerar som en indikator på den åländska externa varuhandeln. Fraktmängderna från Åland har de senaste fyra åren uppvisat en relativt stadig tillväxt, medan frakterna till Åland visat en sjunkande tendens under de senaste två åren. Under de första sju månaderna 2002 minskade frakterna till Åland med drygt 4 procent medan frakterna härifrån ökade med över 30 procent jämfört med samma period ifjol. Frakterna hit är dock volymmässigt betydligt större. ÅSUB utarbetar för närvarande inom ramen för ett utvecklingsprojekt mera tillförlitliga indikatorer på det egentliga värdet av varuhandeln till och från Åland. Enligt statistik från Mariehamns distriktstullkammare har värdet på nettoimporten för den utrikes varuhandel som sker via dem minskat med 2,7 procent, handelsbalansen hade således stärkts en aning för dessa handelsströmmar.

Enligt **turiststatistiken** uppgick antalet inresande till Åland under år 2001 till 1.747.576 personer, vilket innebär en minskning med 1,2 procent jämfört med rekordåret 2000. Under perioden januari-september år 2002 minskade antalet inresande med 1,4 procent jämfört med motsvarande period år 2001, den sjunkande trenden verkar således hålla i sig. Mest minskade antalet resenärer i januari, vilket till stor del kan förklaras med tonnagebortfall.

En fördelning av antalet inresande enligt avreseland visar att antalet resenärer från Finland minskade med 11 procent under år 2001, medan de svenska resenärerna ökade med 2 procent. Under de första nio månaderna år 2002 minskade de finländska resenärernas antal med 7 procent, medan de svenska resenärernas antal i stort var oförändrat. Antalet inresande från Finland har minskat under alla månader förutom marsmånad jämfört med motsvarande månad ifjol. Nedgången i antalet inresande från Finland kan delvis bero på konkurrensen från Estland om de finländska resenärerna.

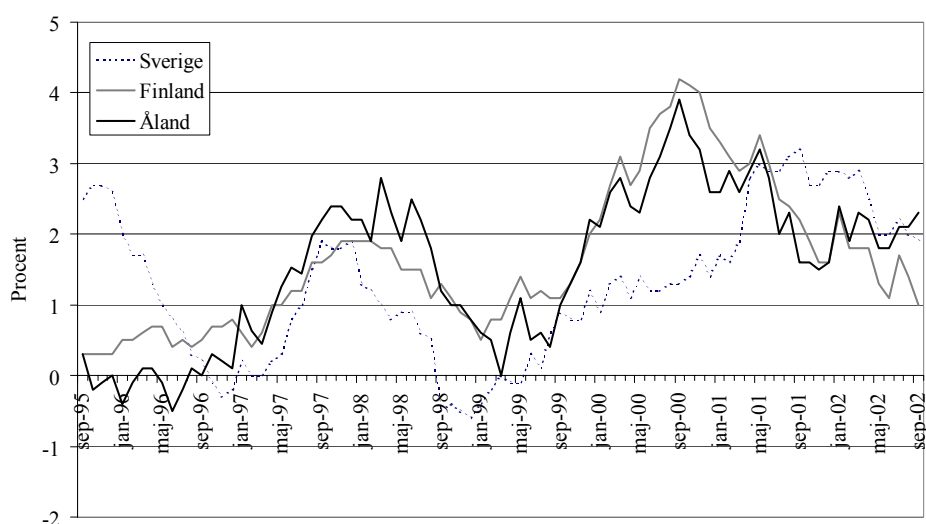
Under år 2001 minskade antalet hotellövernattningar med totalt 4 procent – de finska övernattningarna minskade med nio procent medan de svenska ökade marginellt. Under perioden januari-augusti år 2002 minskade antalet hotellövernattningar med ytterligare 1 procent jämfört med motsvarande period ifjol. Antalet svenska övernattningar ökade under perioden med 3 procent, medan de finska övernattningarna minskade med 5,5 procent. Om man ser på de enskilda månaderna har antalet hotellövernattningar sjunkit alla månader förutom för augusti.

Marknadsräntorna har sjunkit sedan vårens bedömning. Den för bolån vanliga referensräntan tolv månaders euribor har sjunkit från ca 3,9 procent i genomsnitt i april till 3,4 procent i augusti. Enligt de senaste dagsnoteringarna under den första delen av oktober rör sig tolv månadersräntan runt 3,05 procent. De viktigaste centralbanksräntorna har dock som

tidigare nämnts inte förändrats under året. Den europeiska centralbankens, ECBs styrränta har sedan november ifjol varit 3,25 procent och styrräntan för den amerikanska centralbanken har legat på 1,75 procent sedan december förra året. Den nuvarande räntenivån föregicks av en rad räntesänkningar under fjolåret.

Den **åländska inflationstakten** har sjunkit under det senaste året. Den genomsnittliga inflationen stannade år 2001 på 2,3 procent efter att ha varit 2,9 procent år 2000. Den senaste tolv månadersperioden (september 2001-september 2002) har priserna stigit med i genomsnitt 2,3 procent. Inom grupperna kläder och skodon samt bostäder och uppvärmning har priserna sjunkit under den senaste tolv månadersperioden, medan priserna ökat snabbast inom grupperna kommunikationer och hälsovård. Huruvida inflationstakten kommer att stanna under 2-procentsnivån för år 2002 som helhet hänger nu mycket på utvecklingen av oljepriset, den turbulenta råoljemarkanden utgör i dagsläget den största inflationsrisken. Löneutvecklingen under kommande avtalsperiod kan komma att utgöra en inflationsrisk under nästa år.

Figur 9: Inflationstakten

Landskapets budget finansieras till stor del genom en avräkningsinkomst om 0,45 procent av statens inkomster exklusive upplåning. Utvecklingen av den finska ekonomin under senaste högkonjunktur avspeglades tydligt i landskapets inkomster. År 1998 uppgick det slutliga avräkningsbeloppet till ca 146,3 miljoner euro (870 mmk). För år 1999 steg summan till ca 161,3 miljoner euro (959 mmk), medan det stadfästa avräkningsbeloppet för år 2000 uppgick till nästan 170 miljoner euro (drygt 1.010 mmk). En delförklaring till den snabba ökningen utgjorde effekterna av utförsäljningen av statliga aktier. År 2001 bröts trenden, avräkningsbeloppet för ifjol stannade på 159,4 miljoner euro och för i år uppgår avräkningen tillsvidare till knappt 163 miljoner euro. Avmattningen inom ekonomin samt de ökade avdragen och justerade skatteskalorna dämpar utvecklingen av statens inkomster. Förskottet för år 2003 har fastställts till 159,9 miljoner euro. Det ter sig som om nivån för det åländska

avräkningsbeloppet efter expansionsåren nu planat ut på en relativt stabil nivå som kan komma att hålla såvida sysselsättningen eller den ekonomiska aktiviteten i Finland inte avtar.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 procent av de influtna direkta skatterna i Finland, uppgick för år 1999 till 9,0 miljoner euro, men sjönk till 6,75 miljoner euro för år 2000. Under de närmaste åren beräknas gottgörelsen sjunka. För skattegottgörelsens del är systematiken den att den gottgörelse som erläggs år 2003 baseras på 2001-års skatteintäkter, eftersläpningen är således två år.

4. Näringslivsutvecklingen på regional nivå

4.1. Metod och bakgrund

Det är nu sjunde gången som ÅSUBs konjunkturbarometer regionaliseras. De åländska kommunerna har delats in i fyra grupper: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö.

För att tydliggöra de åländska kommunernas beroende av varandra har de regionala siffrorna beräknats så att hänsyn även tas till arbetspendlingsströmmarna mellan regionerna. Det är nämligen av intresse att jämföra konjunkturbilden för de företag utanför den egna regionen som förser en stor del av de egna invånarna med arbete med konjunkturläget inom den egna regionens näringsliv. Lite förenklat kan man säga att vid bedömningen av skatteinkomstutvecklingen från företagssektorn är informationen om den egna regionens näringsliv av större intresse medan när det gäller utvecklingen av skatterna från förvärvsinkomsterna bör invånarnas arbetspendling, alltså var de är sysselsatta, beaktas. Vi har denna gång valt att inte redovisa barometerresultaten kommunvis med undantag av Mariehamn som ju utgör en egen region, eftersom antalet svarande företag i de övriga kommunerna och i synnerhet i rand- och skärgårdskommunerna är så få.

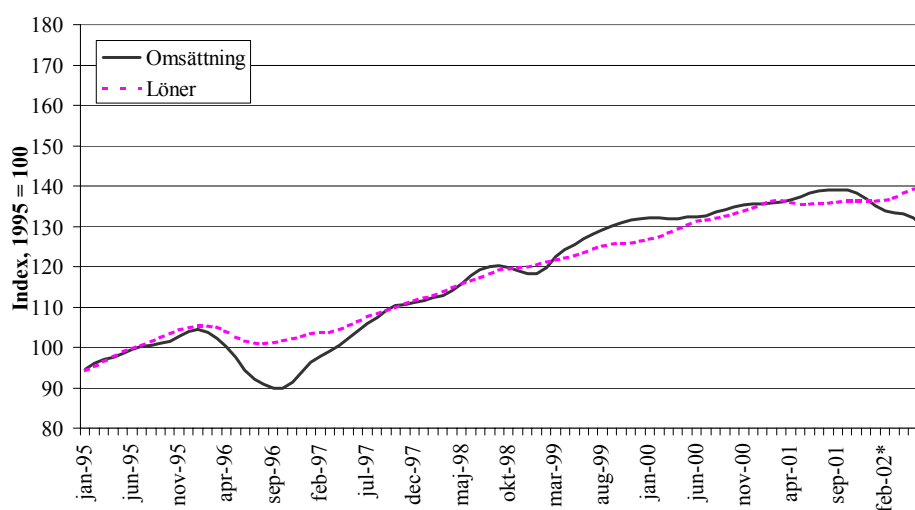
För att säkra ett acceptabelt antal svar per bransch och region är företagens svar indelade i tre övergripande näringssektorer: 1) industri inklusive primärnäringsföretag, vatten- och elförsörjning och byggverksamhet, 2) parti- och detaljhandel samt 3) alla andra serviceföretag, inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretag, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster. Huvuddelen av barometerundersökningens företag inom primärnäringarna är emellertid fiskodlingar, vilket beror på att merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som inte ingår i enkätens urval.

Förutom barometerdata har ÅSUB för sjätte gången sammanställt färskas uppgifter om företagens omsättnings- och lönekostnadsutveckling på basen av de mervärdeskatteskyldiga företagens månadsrapporter. Denna källa ger en användbar och aktuell bild av den faktiska utvecklingen inom den åländska ekonomin. Alla tidsserier nedan anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats. Merparten av jordbruks- eller skogsbruksutövarna ingår inte heller i mervärdesskatteregistret. Vi har denna gång valt att inte heller redovisa omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen per kommun med undantag för Mariehamn.

4.2. Det regionala konjunkturläget

Nedan presenteras omsättnings- och lönetidsserier samt konjunkturbarometerresultaten enligt ovan beskrivna region- och branschindelning. Lönesummorna är pendlingsjusterade, det vill säga att löneindexet är ett viktat genomsnitt från de regioner där invånarna i den aktuella regionen arbetar, medan omsättningssiffrorna beskriver den egna regionens utveckling. Nerbrytningen av siffrorna resulterar i en så pass stor mängd information att de flesta figurerna är placerade i rapportens bilagedel. I samband med genomgången av de olika regionernas konjunkturläge kommenteras även de viktigaste resultaten för vissa kommuner.

Figur 10. Utvecklingen av omsättning och löner i Mariehamn

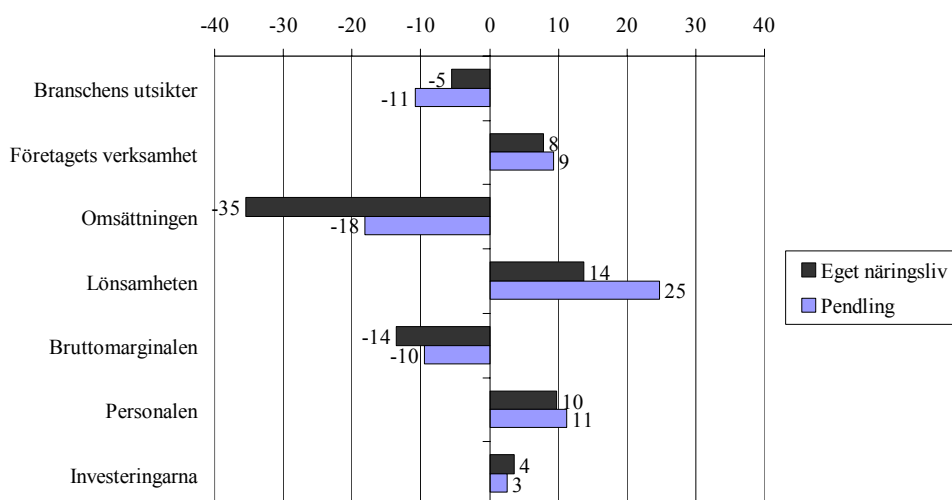
Företagen i **Mariehamn** har sedan år 1995 haft en omsättningsökning, som från och med hösten 2001 dock verkar ha mattats av (se *figur 10* ovan).² En jämförelse av omsättningens utveckling i de tre branscherna: primärnärings och industri; handel samt service (se *figuren i bilagan*), visar att omsättningsökningen sedan år 1995 fram till sommaren 2002 har varit snabbast inom handelsbranschen följt av primär- och industribranschen. Företagens omsättningsökning verkar dock ha mattats av i alla tre branschgrupper.

Då man ser på handelns utvecklingstrender enligt underbransch i Mariehamn sedan år 1995 har butikshandeln med textilier följt av handeln med järn- och byggvaror ökat snabbast. Handeln med prydnadssaker (såsom växter och presentartiklar) har ökat relativt snabbt och stabilt. En annan delbransch som verkar ha gått bra är butikshandel med bland annat sportartiklar, båtar samt leksaker och hobbyartiklar, men ökningen verkar nu plana ut.

² Denna och följande figurer visar trendkomponenten från tidsserierna. Säsongsvariationen och de enskilda trendavvikelserna är här separerade från tidsserien med hjälp av ett program avsett för tidsserieanalys, Demetra.

Butikshandeln med hushållsartiklar (till exempel möbler, inredningsartiklar och belysningsarmaturer) är också en delbransch vars omsättningsutveckling har varit relativt god, men som nu håller på att mattas av något.

Figur 11. Förväntningarna - Mariehamn

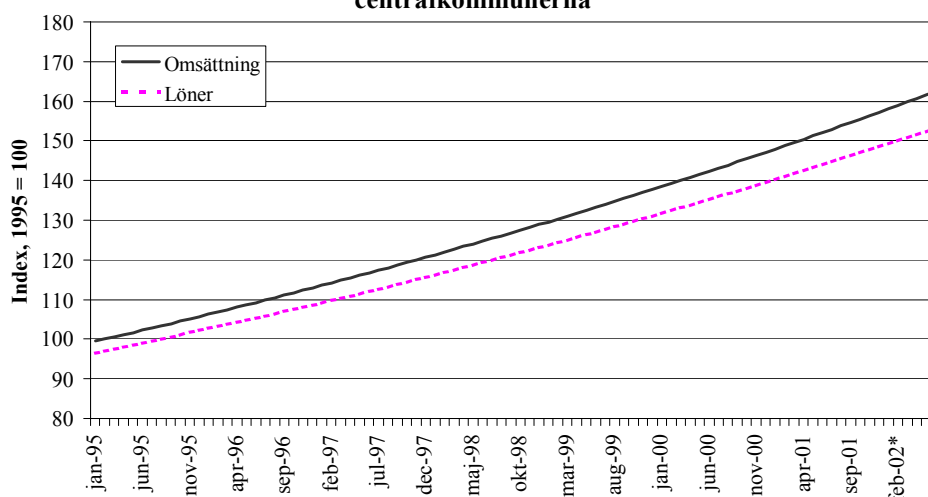
Höstens konjunkturbarometer visar att Mariehamnsföretagen inte ser lika positivt på framtidsutsikterna inom den egna branschen som vid vårens mätning (se *figur 11*). Förväntningarna på det egna företagets verksamhet är dock fortsättningsvis ljusa. Förväntningarna på företagets lönsamhetsutveckling har försvagats en aning jämfört med vårens resultat, vilket kan bero på att bruttomarginalerna väntas krympa.

Serviceföretagen upplever att den egna branschens framtidsutsikter har mörknat, medan företagen inom handelsbranschen samt primär- och industribranschen ser positivt på framtiden. Servicenäringen har också de mest negativa förväntningarna på omsättningsutvecklingen och vårens positiva förväntningar på bruttomarginalerna har blivit negativa. Servicebranschen med transportsektorn uppgav i konjkturenkäten att bruttomarginalerna ökat märkbart det senaste året, vilket troligtvis beror på det statliga passagerarfartygsstödet som trädde i kraft i början av år 2002. Vårens positiva förväntningar på lönsamheten har dock försvagats hos serviceföretagen.

Mariehamnsföretagen, med undantag av handelsföretagen, planerar fortfarande att nyanställa personal samt investera något under året. Det område som den största andelen av företagen fortsättningsvis uppgav att de kommer att satsa på de kommande åren var rationalisering av verksamheten.

Den hårda konkurrensen upplevs även i höstens barometer som det största hindret för utvecklingen av det egna företaget. Dessutom utgör bristen på kompetent personal ett hinder för företagen inom primär- och industribranschen samt servicebranschen. Handelsföretagen i Mariehamn upplever att bland annat beskattningen och osäkerheten begränsar utvecklingen av företagen.

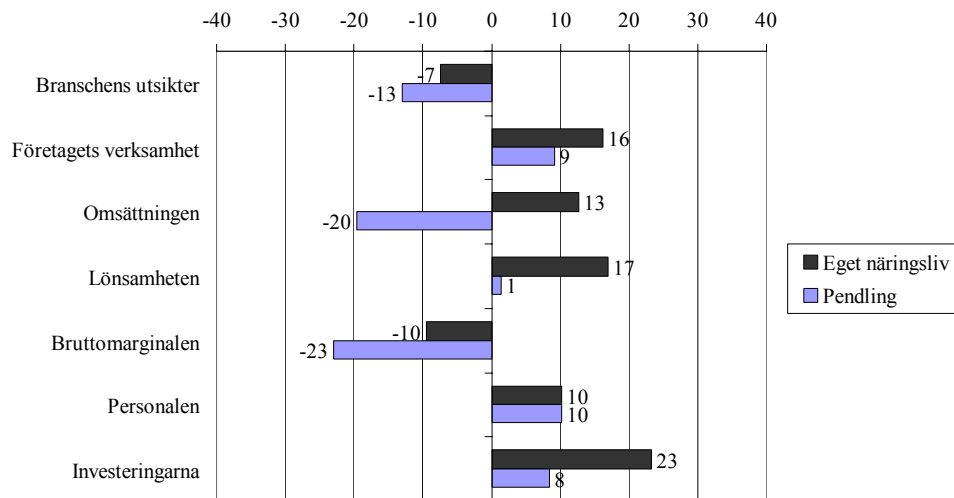
Figur 12. Utvecklingen av omsättning och löner i centralkommunerna

Den samlade omsättningen för **centralkommunernas företag** har sedan 1995 fram till sommaren 2002 ökat klart snabbare och mer stabilt än Mariehamnsföretagens omsättning (*figur 12*). Dessutom har omsättningen utvecklats snabbare än lönekostnaderna. Snabbast har omsättningsutvecklingen varit inom serviceföretagen. Handelsbranschens omsättningsutveckling i centralkommunerna har dock varit klart långsammare än utvecklingen i handelsföretagen i Mariehamn (se *bilagorna*). Av de enskilda centralkommunerna är det företagen i Hammarland följt av dem i Jomala som har haft den snabbaste omsättningsutvecklingen sedan år 1995.

Enligt konjunkturbarometern är företagens förväntningar i centralkommunerna inte lika positiva som de var vid vårens undersökning, det gäller samtliga variabler förutom investeringsviljan som fortsättningsvis är god (se *figur 13*). Det är endast handelsföretagen som uppger att branschens utsikter ser positiva ut. Då det gäller utsikterna för det egna företaget samt omsättningsutvecklingen så är handelsföretagen samt primär- och industriföretagen positivt inställda. Det är alltså främst serviceföretagens framtidsutsikter som försvagats och blivit neutrala jämfört med de synnerligen positiva förväntningarna under våren.

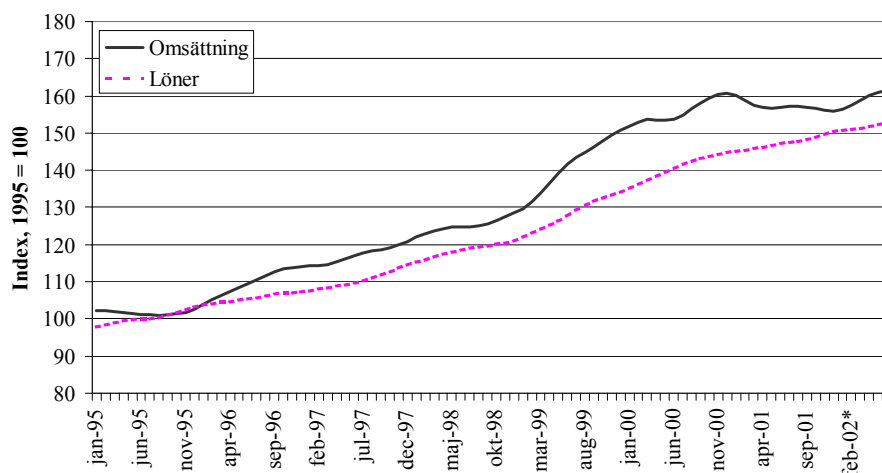
Figur 13. Förväntningarna - centralkommunerna

Då det gäller utvecklingen av antalet anställda är det endast företagen inom primär- och industribranschen som planerar att nyanställa personal under det kommande året. På lite längre sikt kommer företagen i centralkommunerna främst att satsa på två områden, investeringar i maskiner och inventarier samt rationalisering av verksamheten. Dessutom uppgav företagen inom primär- och industribranschen samt servicebranschen att de kommer att satsa på utveckling av marknadsföringen. Den hårda konkurrensen och byråkratin upplevs som de största hindren i utvecklingen av företagen.

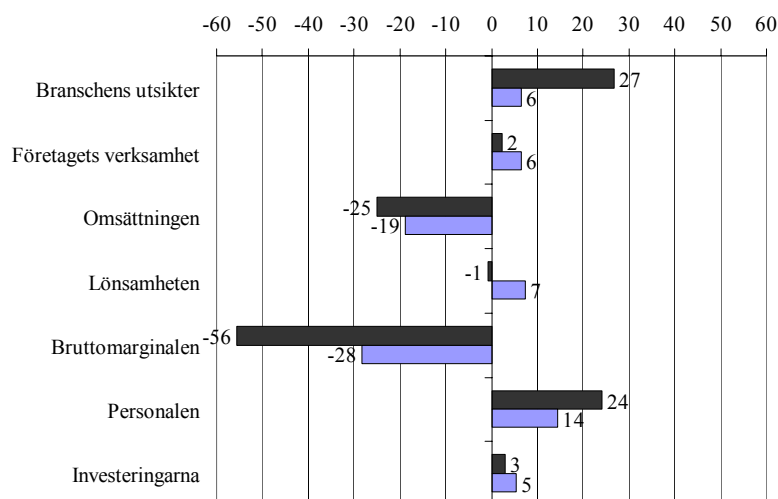
En titt på konjunkturläget i regionens enskilda kommuner ger vid handen att företagen i Jomala och Finström verkar se ljus på framtiden då det gäller det egna företagets verksamhet, omsättningens utveckling och den framtida lönsamheten. Företagen i Finström planerar dessutom att nyanställa personal och investera under året.

Figur 14. Utvecklingen av omsättning och löner i randkommunerna

Omsättningsutvecklingen i företagen inom **randkommunerna** mattades av under år 2001 för att sedan öka igen i början av år 2002 (*figur 14*). Omsättningsutvecklingen inom företagen i central- och randkommunerna låg sommaren 2002 i stort på samma nivå. Ser man på omsättningen i enskilda randkommuner har företagen i Lumparland och Eckerö haft den snabbaste utvecklingen. En jämförelse av de tre branscherna, visar att det är servicebranschen med transportsektorn som haft den snabbaste omsättningsutvecklingen följt av handelsbranschen (se *figuren i bilagan*).

Figur 15. Förväntningarna - randkommunerna

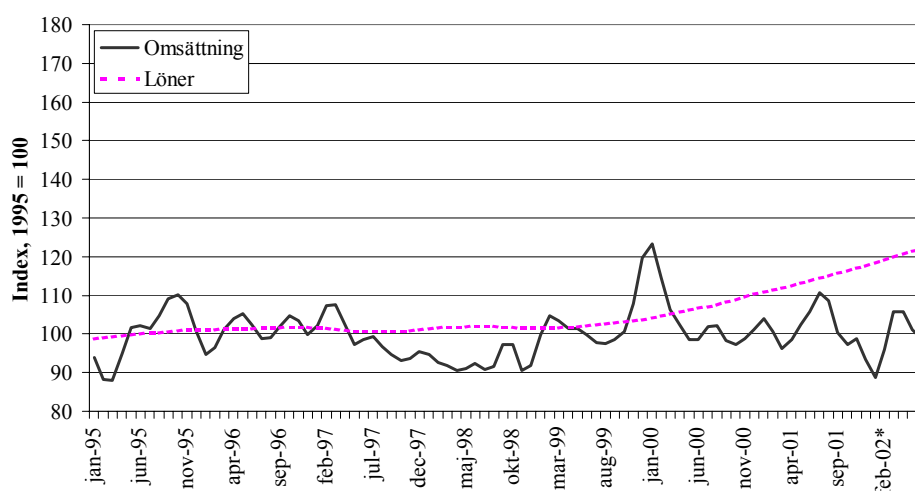

Då det gäller företagens framtidsutsikter i randkommunerna så är de fortsättningsvis försiktigt positiva (*figur 15*). Vårens positiva förväntningar på lönsamheten har dock försvagats och de redan negativa förväntningarna på omsättningen och bruttomarginalerna har ytterligare

försämrats. Företagen i randkommunerna planerar att nyanställa personal under det kommande året, men investeringsviljan är svag. Framtidsutsikterna inom primär- och industribranschen samt servicebranschen är positiva, medan handelsbranschens utsikter är negativa. Omsättningen förväntas sjunka inom service- och handelsföretagen och handelsföretagens förväntningar på den framtida lönsamhetsutvecklingen är dystra.

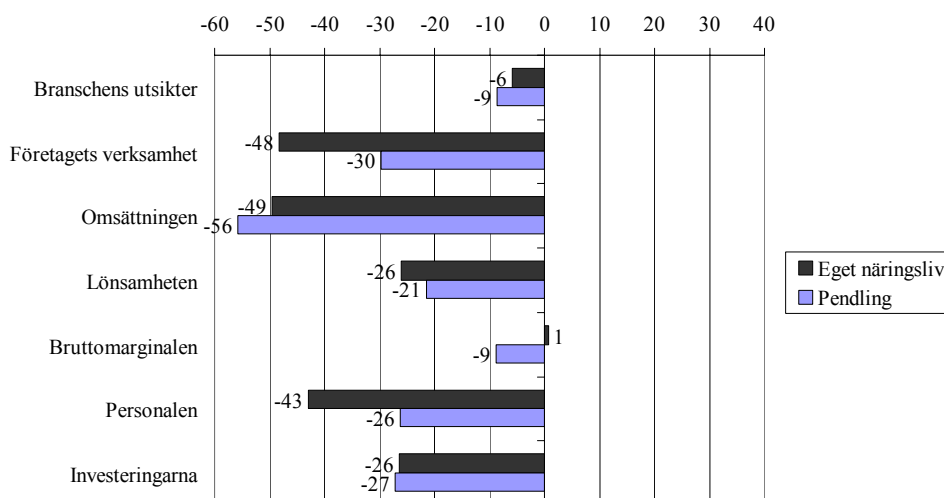
En svag investeringsvilja kan skönjas i företagen inom primär- och industribranschen och på medellång sikt planerar dessa företag att investera i maskiner och inventarier. Serviceföretagen planerar förutom investeringar i maskiner och inventarier satsningar på att utveckla marknadsföringen, medan handelsföretagen främst skall satsa på att förbättra inköpsfunktionerna samt rationalisera verksamheten. Den hårda konkurrensen upplevs fortsättningsvis som det största hindret när det gäller företagens utveckling. Serviceföretagen upplever dessutom lönenivån och -bikostnaderna som begränsande.

Figur 16. Utvecklingen av omsättning och löner i skärgården

Skärgårdsföretagens omsättning har sedan 1995 varierat relativt mycket, men tillväxten har i genomsnitt legat på en låg nivå (se *figur 16*). Även löneutvecklingen har varit svag, men lönevolymernas tillväxt överstiger omsättningstillväxten. Denna utveckling är inte hållbar på sikt om lönetillväxten härstammar från företag i den egna kommunen och inte från arbetspendling. Servicebranschen är den bransch i skärgården vars omsättning har ökat snabbast, men sedan hösten 2001 har utvecklingen mattats av (se *bilagan*). Handelsföretagens omsättning har uppvisat en nedåtgående trend under hela den period som ÅSUBs register omfattar.

Figur 17. Förväntningarna - skärgårdskommunerna

Då det gäller framtidsutsikterna bland skärgårdsföretagen har de blivit ännu mörkare jämfört med vårens resultat - framtidssynen är negativ eller neutral gällande nästan alla variabler (figur 17). Serviceföretagens positiva framtidsutsikter från våren har blivit negativa. Förväntningarna på den framtida omsättningsutvecklingen är negativ i samtliga branscher och i synnerhet inom servicebranschen. Viljan att nyanställa personal är låg, särskilt inom serviceföretagen. Även investeringsviljan är låg, speciellt inom primär- och industribranschen.

Inför framtiden satsar skärgårdsföretagen fortsättningsvis framför allt på rationalisering av verksamheten, serviceföretagen satsar dock främst på att utveckla marknadsföringen. Den hårda konkurrensen upplevs vara det största hindret för utvecklingen av företagen. Serviceföretagen och handelsföretagen lyfte även fram transportkostnaderna som ett hinder för verksamhetens utveckling.

Även skärgårdskommunerna kan långsiktigt komma att märkbart påverkas av en eventuell omstrukturering inom sjöfartsbranschen, då arbetsplatserna ombord på passagerarfartygen är av central betydelse för skärgården.

Läget inom fiskerinäringen ser dystert ut. Minskade kvoter, laxfiskeförbud och problem med sälar är fortfarande begränsande faktorer för det åländska fisket. Dessutom har lågkonjunkturen och larmrapporter om miljögifter i fisk minskat framtidstron och investeringsviljan inom näringen.

Till följd av internationella nedskärningar inom strömmingsfisket inför år 2002 minskade strömmingskvoten. Dessutom beslöt jord- och skogsbruksministeriet att begränsa trålfisket från och med den 11 oktober till slutet av november. Situationen kommer att förvärras ytterligare genom att den finländska strömmingskvoten för år 2003 förmodas bli lägre än

årets. Inför år 2002 minskade även den finländska torskkvoten. Torskfisket torde dock kunna fortgå i ungefär samma omfattning under år 2003. Det åländska laxfisket ser ut att bli ännu något sämre än senaste år trots ökat antal fiskedagar. Det dåliga resultatet beror bland annat på den ovanligt varma försommaren som gjorde att laxen rörde sig längre ut från kusten, utanför det område där fisket var tillåtet.

Det småskaliga kust- och skärgårdsfisket av fjällfiskarter har varit mycket varierande under året. Tillgången på gös under vintern och våren var sämre än under senaste år men har förbättrats under hösten. Abborrfångsterna har varit goda och förekomsten av stor abborre förväntas vara god även under nästa år. Sikfisket har tidvis varit gott, men den varma sensommaren gjorde att fångsterna försämrades.

För fiskodlingens del kan konstateras att tillväxten hos regnbågslaxen försämrades på grund av värmen under sommaren, vilket förväntas leda till en 30 procent mindre fiskmängd i höst. Priset på den odlade regnbågslaxen har förbättrats något sedan våren till ca 3,00 – 3,20 euro, ingen större höjning av priserna väntas i höst.

5. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

Kommunernas ekonomi finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn på Åland, drygt 50 procent av de totala inkomsterna härrör från beskattningen. Enkelt uttryckt kan man säga att uppgifterna tidigare i rapporten om utvecklingen av invånartalet, sysselsättningen och lönerna utgör utgångspunkten för prognostisering av förvärvsskatternas utveckling. Näringslivets utveckling och företagens lönsamhet är grunden för samfundsskatterna. Den näststörsta enskilda inkomstkällan utgörs av landskapsandelarna. Nedan analyseras utvecklingen av dessa för kommunerna centrala inkomstslag tillsammans med utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt. Alla tidsserier nedan anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats. Tidigare års uppgifter i finska mark har räknats om till euro för att förenkla jämförelser.

5.1. Kommunernas finansieringskalkyler och budgeter

I *tabell 1* nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 1998 - 2001 samt från budgeterna för år 2002. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistik. För år 2001 är uppgifterna tillsvidare att betrakta som preliminära. Budgeterna innehåller vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inga långtgående slutsatser ännu kan dras om innevarande år. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader som ska finansieras med skatteinkomster, landskapsandelar och övriga finansiella inkomster. Verksamhetsbidraget är således alltid negativt. Årsbidraget visar förenklat sagt hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. På längre sikt borde årsbidraget motsvara avskrivningarna. Vid jämförelse mellan kommuner bör man hålla i minnet att eftersom årsbidraget inbegriper kommunernas inkomstfinansiering med skatter påverkas årsbidraget av den kommunala skatteprocenten. Kommunens resultaträkning utmynnar i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår. Samfundsskatten ingick år 1998 i de övriga skatteintäkterna, och redovisas skilt i statistiken först från år 1999.

Nettodriftskostnaderna har ökat stadigt under perioden, med 9-10 procent per år. Utvecklingen av skatteintäkterna har inte hållit samma takt, bland annat som ett resultat av ökande skatteavdrag och sänkt kommunandel för samfundsbeskattningen. För år 2000 uppvisade två kommuner negativa årsbidrag. I de senaste boksluten är alla årsbidrag positiva, även om flera kommuner visar upp låga siffror. Inför år 2002 gick samtliga kommuner in för att bibehålla skattesatserna för kommunalskatten. Ifjol höjde tre kommuner uttaxeringen.

Fastighetsskatten på fritidsbostäder höjdes i tre kommuner inför år 2002 och den allmänna fastighetsskatteprocenten i en kommun.

Ungefär hälften av kommunernas löpande bruttokostnader utgörs av personalkostnader för de egna anställda, de kommunala verksamheterna är personalintensiva. Antalet anställda ökade också snabbt under senare delen av 1990-talet, och särskilt då inom den sociala sektorn. Osäkerheten i samband med årets budgetberedning är nu särskilt stor eftersom de kommunala löneavtalen går ut den 31 januari 2003, och utgången av avtalsförhandlingarna är oviss. I Riket har man räknat med att kommunsektorns lönesumma i genomsnitt stiger med närmare 4 procent till följd av justerade lönenivåer och nyanställningar.

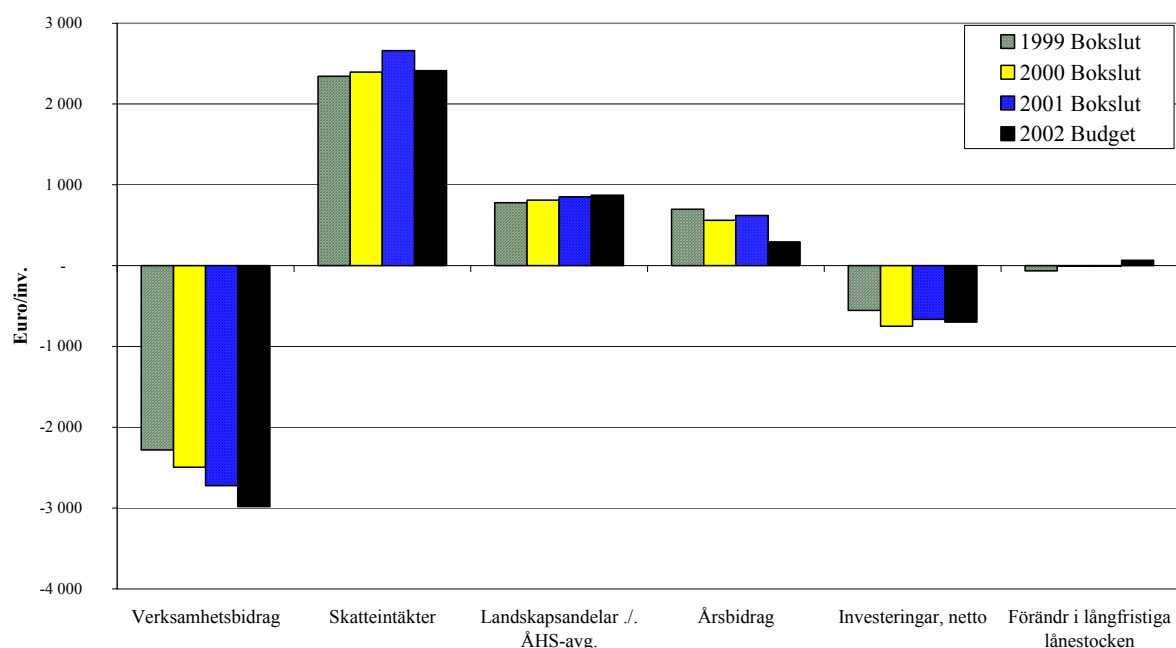
Investeringsnivån är fortsatt hög. Skuldsättningen har minskat fram till år 2000, men avbetalningstakten har avtagit. Lånestocken varierade enligt 2001 års bokslut från 2.339 mark per invånare (för Brändö) till 14.588 mark per invånare (Lumparland). Såväl år 2000 som år 2001 översteg nettoinvesteringarna årsbidraget för kommunerna totalt. Från år 2002 har momsåterkravet slopats, istället har den andel av samfundsskatterna som tillfaller kommunerna minskat. Utvecklingen av landskapsandelarna granskas närmare i avsnitt 5.3 där även preliminära uppgifter för år 2003 finns samlade.

Tabell 1: Centrala poster inom kommunernas bokslut och budgeter 1998 - 2002, 1.000 euro

	1998	1999	2000	2001*	2002
	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Budget
Verksamhetsbidrag	- 54 569	- 58 433	- 64 122	- 70 145	- 77 535
Skatteintäkter	61 245	60 056	61 574	68 591	62 784
Kommunalskatt	45 018	45 469	45 246	51 265	50 226
Fastighetsskatt	987	946	831	927	1 001
Samfundsskatt		12 735	14 803	16 221	10 827
Övr. skatteint.	15 240	905	694	177	729
Landskapsandelar	19 386	19 950	20 839	21 921	22 650
Andelar till ÅHS	- 2 490	-	-	-	-
Återkrävd moms	- 3 692	- 3 789	- 4 082	- 4 362	-
Årsbidrag	19 451	17 896	14 431	15 987	7 636
Räkenskapsperiodens överskott/underskott	9 036	12 639	9 010	9 996	665
Investeringar, netto	- 7 697	- 14 189	- 19 308	- 17 114	- 18 170
Förändr i långfristiga lånestocken	- 3 109	- 1 656	- 205	- 488	1 743
* Preliminär statistik					

Figur 18 nedan visar utvecklingen av några av nyckeltalen per invånare. Också per invånare ökar driftsutgifterna (netto) och årsbidraget har försvagats. Enligt årets budget är investeringstakten fortsatt hög och kommunerna har liksom för fjolåret budgeterat med en viss upplåning. Utvecklingen av nyckeltalen varierar rätt mycket mellan kommunerna och regionerna.

Figur 18: Kommunala nyckeltal per invånare 1999-2002, hela Åland

Nettokostnaderna för driften är högst per invånare i skärgården, där skatteinkomsterna är lägst. Beträffande skatteinkomsterna ligger Mariehamn i en klass för sig. Landskapsandelarna per invånare är däremot lägst för Mariehamn, medan skärgårdskommunerna erhåller de högsta beloppen och randkommunerna de nästhögsta. Mariehamn har trots detta med god marginal det högsta årsbidraget per invånare.

5.2. Utvecklingen av de kommunala skatteinkomsterna

Skatteinkomstutvecklingen är ett område där tillgången på aktuell information är bristfällig, samtidigt som behovet och intresset för att kunna prognostisera dessa inkomster inom den kommunala sektorn är stort. I dagsläget är situationen den att beskattningen för år 2001 slutförs först i slutet av oktober år 2002, då merparten av budgetberedningen för år 2003 är klar. Samtidigt är, som tidigare nämnts, skatteinkomsterna den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. Betonas bör att osäkerhetsfaktorerna inför nästa år är många och att flera av de grunder och antaganden som använts i kalkylerna nedan därför kan komma att ändras före årsskiftet. Förändringar i de kommunala skatteavdragen samt fördelningen av samfundsskatten mellan skattetagargrupperna är sådana frågor som de senaste åren avgjorts först i samband med budgetbehandlingen i riksdagen och som fått konsekvenser även för kommunerna på Åland. Det samma gäller de avdrag som lagtinget har att fatta beslut om.

De kalkyler för de olika skatteinkomstslagen som presenteras nedan har följande **källor** som grund. Utgångspunkten har varit den färdigställda debiteringsstatistiken fram till år 2000 när

det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna och uppgifter från i slutet av augusti i år när det gäller fastighetsskatterna. För prognoserna av skatteinkomsternas utveckling har använts ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, mervärdesskatte- och företagsregisterinformation, nationalräkenskapsdata, bostadsproduktionsuppgifter, ÅSUBs konsumentprisindex samt befolkningsrörelse-, inresande-, och sysselsättningsstatistik för Åland. Därtill har de åländska börsbolagens bokslut och delårsrapporter granskats.

Beräkningarna av skattebasen bygger på följande **antaganden** och information som fanns tillgänglig i början av oktober i år (se avsnitt 3.2 ovan): BNP-tillväxten beräknas ha uppgått till cirka 3,4 procent i fasta priser ifjol, i år beräknas tillväxttakten sjunka till runt 2,8 procent. Inför nästa år beräknar ÅSUB att tillväxten stannar på drygt 1 procent. Förvärvsinkomstsumman steg enligt preliminära beräkningar med knappt 5 procent ifjol, medan tillväxten för i år antas vara ca 5,6 procent för att sjunka till ca 3 procent nästa år. Prognosen för nästa år är rätt lågt hållen som ett resultat av olika osäkra moment i prognosunderlaget. Även det faktum att det finns en viss eftersläpning i effekterna i sysselsättningen när det sker förändringar i en ekonomi talar för att vår prognos är försiktig. Orsaken till den avtagande löneutvecklingen är emellertid dels att sysselsättningen inte väntas öka nämnvärt längre, men framför allt sjunker lönevolymerna för de ombordanställda på passagerarfärjorna som ett resultat av de avtal som ingicks våren 2001. År 2002 är det första år då de nya avtalen är i kraft för hela året. Det nya stödet till passagerarfartygen som innebär ett stöd motsvarande 97 procent av den förskottsinnehållning som verkställs på sjöarbetsinkomst som förtjänats på fartyg i parallellregistret påverkar bedömningen så att driftsöverskottet i branschen förväntas öka på kort sikt. Bedömningen bygger på antagandet att några flaggbyten inte förverkligas under de närmaste 12 månaderna.

På lite längre sikt kommer dock utvecklingsförutsättningarna inom sjöfartsbranschen med största sannolikhet att få mer långtgående konsekvenser för kommunernas skattebas. Flaggbyten innebär avbräck i såväl samfundsskatterna som förvärvsinkomstskatterna. Även sviktande lönsamhet innebär dock sjunkande skatteintäkter från företagen, varför kommunerna oberoende av vilket av utvecklingsscenarierna som förverkligas kommer att få räkna med att samfundsskatterna får mindre betydelse för den kommunala ekonomin framöver.

Förvärvsinkomstskatterna

Kalkylen för förvärvsinkomsterna i kommunalbeskattningen (*tabell 2*), som är den kommunala sektorns viktigaste enskilda inkomstkälla och största skatteinkomstpost, är uppbyggd från den kommunala nivån men presenteras nedan endast för hela Åland och i rapportens bilagedel för de fyra regionerna (se avsnitt 4.1). För den intresserade kan underlagsinformationen dock erhållas från ÅSUB med reservation för den osäkerhet uppgifterna är behäftade med. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excel-format med

möjlighet att föra in egna bedömningar om inkomstutvecklingen och där exempelvis avdragen, den beskattningsbara inkomsten och den skatt som debiteras räknas ut automatiskt. Eftersom befolkningsunderlaget i de åländska kommunerna är så litet har ÅSUB i kalkylen inte gått in för att precisera utvecklingen inom de olika inkomsttagargrupperna. Förvärvsinkomsterna (brutto) har istället kalkylerats som helhet, även om undergrupperna analyserats i underlaget för kalkylen. Befolkningsförändringarna påverkar utvecklingen av förvärvsinkomsternas totala volym. Befolkningsuppgifterna vid senaste årsskifte är de uppgifter som ligger till grund för det aktuella årets beskattning. För invånartalet vid ingången till år 2003 har ÅSUBs prognos för flyttningsrörelsen använts som grund. För i år visar ÅSUBs prognos på en rekordstor nettoinflyttning om ca 310 personer (se avsnitt 3.2 ovan).

På avdragssidan är bland de så kallade riksavdragen (de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen) endast de redovisade skilt i kalkylen där förändringar skett under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkning av skatteutfallet. De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket, här kallade åländska avdrag, är alla specificerade för att klargöra betydelsen av dem. Detta mot bakgrund av att de är av särskild vikt för den åländska ekonomiska politiken. På så vis är det även enklare att se effekten av eventuella förändringar. Debiteringsstatistiken och därmed även kalkylmodellen innehåller en korrigeringspost. Denna post har från år 2000 förts in under de övriga så kallade riksavdragen.

Bland riksavdragen har avdraget för inkomstens förvärvande och förvärvsinkomstavdraget ökat kontinuerligt. I år har det maximala avdraget för inkomstens förvärvande varit 460 euro, inför nästa år förslås beloppet stiga till 540 euro. Förändringen minskar de åländska kommunernas skatteintäkter med cirka 180.000 euro. Det maximala förvärvsinkomstavdraget föreslås stiga till 2.300 euro, en höjning med 160 euro. Även procentsatserna justeras. Effekten för de åländska kommunernas intäkter har beräknats till cirka 320.000 euro. Avdraget motsvarar nu över 5 procent av de totala förvärvsinkomsterna på Åland. Grundavdraget har antagits vara på ungefär samma nivå som år 2001. Det bör även framhållas att det är möjligt att det i samband med de inkomstpolitiska förhandlingarna beslutas om ytterligare avdrag, förändringar i avdrag eller andra skattelättnader än de som fastställs i samband med behandlingen av statens och landskapets budgetar.

Bland de så kallade åländska avdragen har det allmänna avdraget haft störst betydelse för kommunernas skatteintäkter sedan det infördes år 1999. Avdraget, som uppgått till 5 procent, har gjorts efter att alla avdrag utom grundavdraget dragits ifrån inkomsterna. Enligt de förhandlingar som förts mellan landskapet och kommunerna inför år 2003 föreslås dock att avdraget åter slopas, vilket skulle ha en gynnsam effekt på den kommunala skattebasen. Vi har i kalkylerna utgått från att förslaget förverkligas.

Den **preliminära skattealkylen** för de åländska kommunerna tillsammans (*tabell 2*) visar en relativt stabil tillväxt i ålänningarnas förvärvsinkomster under prognosperioden. Genom den

stabila inkomstutvecklingen och tack vare att det allmänna avdraget föreslås avskaffas, beräknas kommunernas skatteintäkter från förvärvsinkomsterna öka snabbare än invånarnas inkomster. Det betyder å andra sidan att beskattningen skärps. De åländska avdragen beräknas enligt kalkylen öka den totala avdragsgraden med endast 2,8 procentenheter år 2003.

Tabell 2: Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter , 1.000 euro

	1999	2000	2001*	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	381 681	411 226	430 000	453 870	467 340
<i>förändring, %</i>	<i>5,8</i>	<i>7,7</i>	<i>4,6</i>	<i>5,6</i>	<i>3,0</i>
Avdrag, riks-	69 482	91 103	92 555	98 520	101 843
Avdrag för inkomstens förvärvande	4 053	4 705	5 107	5 174	6 075
Förvärvsinkomstavdrag	13 766	15 425	16 259	21 786	23 834
Grundavdrag	5 410	5 071	4 916	4 916	4 916
Övr. avdrag + korr.post	46 254	65 903	66 272	66 644	67 017
Avdrag, åländska	26 108	28 247	28 651	30 188	13 204
Resekostnadsavdrag	3 701	4 165	4 348	4 590	4 737
Studielåneavdrag	131	138	145	153	157
Sjukdomskostn.avdrag	6 265	6 621	6 922	7 306	7 521
Studieavdrag	682	694	726	766	789
Allmänt avdrag	15 330	16 629	16 511	17 373	0
Avdrag mm, sammanlagt	95 590	119 351	121 712	128 708	115 047
Beskattningsbar inkomst	286 091	291 875	308 288	325 162	352 294
Skattesats	16,38	16,35	16,40	16,40	16,40
Kalkylerad skatt	47 100	47 935	50 813	53 595	58 073
Avdrag från skatten	432	420	442	467	481
Debiteras	44 354	47 515	50 371	53 128	57 592
"Förvärvsinkomstören"	269 440	289 327	305 619	322 343	349 387
<i>förändring, %</i>	<i>-1,4</i>	<i>7,4</i>	<i>5,6</i>	<i>5,5</i>	<i>8,4</i>

En jämförelse med prognosen från i våras visar på att kalkylerna för åren 2001 och 2002 ligger mycket nära de beräkningar som gjordes då. Prognosen för år 2003 har justerats genom att det allmänna avdraget strukits i kalkylen. En del av effekten av det allmänna avdragets slopande äts dock upp av det växande avdraget för inkomstens förvärvande och det utökade förvärvsinkomstavdraget.

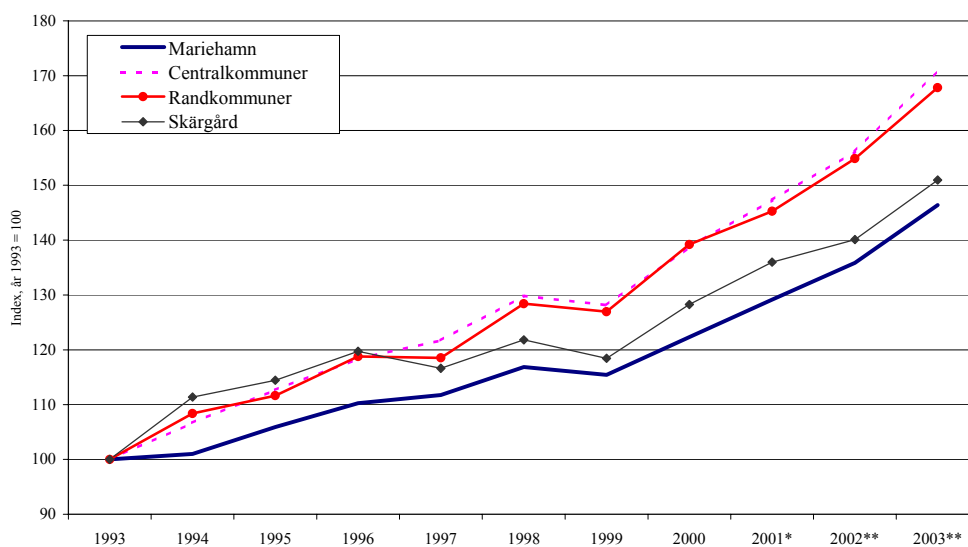
De debiterade skatterna, alltså de skatter skattebetalarna har att betala, stämmer inte helt överens med de skatter som **under året redovisas till kommunerna**. För förvärvsinkomstskatterna skatteåret 2001 görs efter att beskattningen slutförts en korrigering så att de skatter som redan redovisats till kommunerna motsvarar debiteringen enligt den verkställda beskattningen för skatteåret. Det sker genom en "debiteringsredovisning" som sker i november. Samtidigt dras kommunernas andel av skatteåterbäringarna till de skattskyldiga för 2001 av. Förfallodagarna för tilläggsuppbörden på förvärvsinkomstskatterna

infaller i början av december 2002 samt i början av februari 2003. De skatter som flutit in på förfallodagarna betalas till kommunerna i januari och mars.

När fördelningsandelarna för den enskilde kommunen beräknas för skatteåren 2002 och 2003 används den skatt som ska betalas för 2001 som grund. Fördelningsandelarna för förskottsuppbörden för 2002 rättas i december i år. Samtidigt rättas de skatter som redan redovisats för skatteåret så att de motsvarar de nya andelarna. Nya fördelningsandelar per kommun och för skattetagargrupperna beräknas även för skatteåret 2003. Dessa tillämpas första gången i redovisningarna i februari i år.

Utvecklingen av **de inkomster som beskattas per region** från 1993 framåt framgår av *figur 19* nedan. Tillväxten har under perioden varit snabbast i centralkommunerna, medan Mariehamn uppvisar en jämn men lägre tillväxt. Mariehamn startar dock på den absolut sett högsta nivån per invånare. I skärgårdskommunerna har utvecklingen fluktuerat mest (se även i *bilagorna*).

Figur 19: Utvecklingen av de inkomster som ska beskattas, efter region

Samfundsskatterna

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skattekällan för kommunerna och har i dagsläget en stor betydelse för den kommunala ekonomin. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora. Regeringen och riksdagen har under den senaste tiden i det närmaste årligen fattat beslut som inverkat negativt på kommunernas inkomster från samfundsskatten. Därtill genereras en betydande del av de åländska kommunernas samfundsskatter från sjöfartsnäringen, en bransch där verksamhetsförutsättningarna förändrats i betydande grad de senaste åren.

År 2000 höjdes skatteprocenten för samfunden från 28 till 29 procent. Med en temporär lag beslöts för samma år att kommungruppens andel av samfundsskatterna skulle sänkas till 36,39 procent. Det motsvarar en kommunal skattesats om ca 10,55 procent. Ännu år 1997 var kommungruppens andel av samfundsskatterna 44,8 procent. I fjol var kommungruppens andel av skatterna åter 37,25 procent, vilket motsvarar en kommunal skattesats på ca 10,8 procent.

Även i år är de förändringar som berör samfundsskatterna många. Dels har det så kallade momsåterkravet från kommunerna slopats. Det betyder att kommunerna inte längre behöver betala tillbaka sin momsåterbäring till staten, något som hittills gjorts genom ett fastslaget belopp per invånare. I gengäld har staten sänkt de åländska kommunernas andel av samfundsskatten till 24,09 procent i år. Som kommunal skatteprocent motsvarar det 6,9861 procents uttaxering. I Riket är andelen ännu lägre till följd av den modell för skatteutjämningen som tillämpas där. Inför nästa år föreslår regeringen att kommungruppens andel ytterligare sänks, till 19,75 procent. Det motsvarar en skattesats om endast 5,7275 procent.

Vidare har lagtinget inför i år slagit fast en ny fördelningsgrund för samfundsskatterna på Åland. Modellen bygger på att fördelningen i större utsträckning än i dag skall följa näringslivsutvecklingen ute i kommunerna. För att undvika allt för stora variationer mellan åren i de små kommunerna skall fördelningen beräknas på basen av ett genomsnitt för de senaste tre åren. Den huvudsakliga grunden för fördelningen av de influtna skatterna utgörs av antalet arbetsplatser ute i kommunerna enligt företagens arbetsställeregister. Därtill fördelas från i år de kapitalinkomstskatter som härstammar från utövare av jordbruk, yrke och näring till kommunerna på ett sätt som motsvarar en situation där dessa beskattas som samfund. På så vis skall formen för näringsverksamheten inte ha avgörande betydelse på kommunernas inkomster. Kompensationen sker i form av särskilda landskapsandelar till kommunerna. Det skall således löna sig för kommunerna att bedriva en aktiv näringspolitik. De politiska intentionerna var tidigare att den nya fördelningsgrunden för samfundsskatterna skulle börja tillämpas redan år 2001. De kommuner som förlorat på att reformen skjutits fram kompenseras av landskapsstyrelsen för fördröjningen.

Mot bakgrund av allt detta och att osäkerheten är stor, speciellt inför år 2003, har ÅSUB gjort följande **antaganden** för beräkningen av samfundsskatteinkomsterna. Vad gäller utvecklingen av samfundsskatterna åren 2002 och 2003 baseras ÅSUBs bedömning på BNP-tillväxten om cirka 2,8 respektive 1,1 procent. Osäkerhetsfaktorerna är inför årets bedömning fler än vanligt och olika indikatorer pekar i divergerande riktning. I underlaget för BNP-prognosen har vinsterna inom näringslivet därför bedömts försiktigt eller med 5,4 procent 2002 och 2,5 procent 2003. De skatter som redovisats till de åländska kommunerna under de åtta första månaderna i år har dock sjunkit betydligt mer än den fördelningsandel som tillfaller kommunerna. Orsaken härtill torde emellertid huvudsakligen stå att finna i att företagen betalat in förskottskompletteringar redan under år 2001, då tillväxten i inbetalda samfundsskatter därmed var ”oskäligt” hög. De debiterade samfundsskatterna sjönk ifjol med

5,5 procent enligt preliminära uppgifter (per 28.9.2002) från Skattestyrelsen. Den totala skatteprocenten för företagen antas fortfarande vara 29 procent nästa år.

De beräknade samfundsskatterna för i år har justerats nedåt sedan vårens prognos, bland annat mot bakgrund av att utfallet för fjolåret blev betydligt blygsammare än de uppgifter som förelåg under den tidiga våren gav vid handen. Vändningen var snabb, år 2000 växte de totala samfundsskatterna med hela 19 procent. Att kalkylen för 2003 års samfundsskatter är lägre än vid vårens bedömning beror på att staten justerat ner kommungruppens andel av skatterna till 19,75 procent.

Beträffande fördelningen av företagsskatterna mellan kommunerna utgör åren 1998-2000 grund för fastställande av 2002 års fördelningsnycklar. För 2003 års fördelningsnycklar skall 1999-2001 års beskattnings- och arbetsställeuppgifter ligga till grund. Uppgifterna för år 2001 har ännu inte fastställts varför endast åren 1999 och 2000, med en tredjedels vikt för år 1999 och två tredjedelars vikt för år 2000, används som fördelningsgrund i prognosen för år 2003.

Tabell 3. Kalkyl över kommunernas andel av samfundsskatten, 2000 - 2003, euro

	2000 Koefficient	2000 Skatt	2001 Koefficient	2001* Skatt	2002 Koefficient	2002** Skatt	2003* Kalk. Koeff.	2003** Skatt
Brändö	0,00483932	70 541	0,00483932	68 237	0,00809582	77 812	0,00959555	77 476
Eckerö	0,01542116	224 788	0,01542116	217 445	0,00629738	60 526	0,00757636	61 173
Finström	0,02414935	352 016	0,02414935	340 517	0,03134930	301 309	0,02899081	234 076
Föglö	0,00377484	55 024	0,00377484	53 227	0,01425353	136 996	0,02163409	174 677
Geta	0,00486408	70 902	0,00486408	68 586	0,00070388	6 765	0,00073262	5 915
Hammarland	0,00953536	138 993	0,00953536	134 453	0,00352979	33 926	0,00444481	35 888
Jomala	0,03350617	488 407	0,03350617	472 452	0,02941320	282 700	0,02784709	224 842
Kumlinge	0,00149208	21 750	0,00149208	21 039	0,00288097	27 690	0,00252884	20 418
Kökar	0,00025056	3 652	0,00025056	3 533	0,00033540	3 224	0,00036322	2 933
Lemland	0,00000000	0	0,00000000	0	0,00592815	56 977	0,00575314	46 452
Lumparland	0,00125953	18 360	0,00125953	17 760	0,00296419	28 490	0,00433061	34 966
Saltvik	0,06459156	941 526	0,06459156	910 769	0,06985381	671 389	0,07215001	582 550
Sottunga	0,00153784	22 417	0,00153784	21 684	0,00020880	2 007	0,00019280	1 557
Sund	0,00352953	51 449	0,00352953	49 768	0,00157135	15 103	0,00150383	12 142
Vårdö	0,00893448	130 234	0,00893448	125 980	0,00039863	3 831	0,00047406	3 828
Mariehamn	0,82231414	11 986 558	0,82231414	11 594 993	0,82221581	7 902 595	0,81188217	6 555 258
Hela Åland	1,00000000	14 576 616	1,00000000	14 100 443	1,00000000	9 611 339	1,00000000	8 074 150
Förändring i skatter, %		8,9%		-3,3%		-31,8%		-16,0%
Randkommuner		1 307 025		1 264 328		782 273		696 746
Centralkommuner		979 416		947 421		674 912		541 257
Skärgården		303 618		293 700		251 559		280 888
Kommunsektorns andel av samfundsskatterna, %		36,39%		37,25%		24,09%		19,75%*

Prognosen för nästa år visar i det här skedet på att tillväxten i samfundsskatterna stannar av. Orsaken här till står bland annat att finna i vinstutvecklingskalkylerna inom sjötransport- och turismsektorn. Den del av skatterna som tillfaller kommunerna har nära nog halverats från år 2000 till 2003 enligt kalkylen. Förändringarna från statens sida beträffande fördelningen av samfundsskatterna mellan de olika skattetagargrupperna samt sjöfartens stora andel av

skatterna idag visar sålunda på en stor sårbarhet när det gäller samfundsskatterna och den kommunala ekonomin.

I samband med att den nya fördelningen av samfundsskatterna behandlades i lagtinget antogs som nämnts ett system för *kompensation till kommunerna för uteblivna intäkter från beskattningen av kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare*. Kompensationen sker i form av landskapsandelar till kommunerna. Kompensationen för i år grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna åren 1998-2000, det vill säga de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. År 2003 är det sålunda åren 1999-2001 som ligger till grund. Det belopp som fördelas år 2002 är 37,25 procent av de aktuella kapitalinkomstskatterna år 2000.

Intentionerna i lagförslaget var emellertid att den andel av kapitalinkomsterna från jordbrukarna, näringsidkarna och yrkesutövarna som tillfaller kommunerna skulle motsvara den andel av samfundsskatterna som tillfaller samma skattetagare. Därför har den här kompensationen nu sänkts från 37,25 procent till 24,09 procent av aktuella kapitalinkomstskatter. Enligt lagen kommer minskningen som hänförs till år 2002 att sänka det belopp som fördelas år 2003. Den minskning som hänförs till i år utgör drygt 280.000 euro. Även 2003 års kompensation kommer att sänkas som ett resultat av att kommunernas andel av samfundsskatterna sjunkit. De slutliga beskattningsuppgifterna för år 2001, som utgör grunden för kompensationen år 2003 föreligger emellertid först i månadsskiftet oktober-november.

Ytterligare bör man i samband med kommunernas skatteintäkter från företagssektorn beakta *två slag av kompensationer som årets reformer fört med sig*. För det första kompenseras de kommuner som förlorade på att reformen blev fördröjd och inte trädde i kraft redan ifjol. Den kompensationen utgör en engångsersättning. Den andra kompensationsformen går till de kommuner som förlorar på reformen av fördelningsgrunderna för samfundsskatterna och där intäkterna från kompensationen från kapitalinkomstskatterna inte täcker denna förlust. De förlorande kommunerna kompenseras till 75 procent år 2003 och åren därefter till 50 respektive 25 procent. År 2005 är således det sista år som den kompensationen betalas ut.

Fastighetsskatterna

Inkomsterna från fastighetsskatterna har tillsvidare haft relativt sett liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (drygt 1 miljon euro år 2002), men är för flera kommuner inte oväsentliga bland annat som ett resultat av den omfattande fritidsbebyggelsen. Det relativt låga skatteuttaget för fastigheterna kan även tolkas som en framtida möjlig inkomstkälla ur kommunalekonomiskt perspektiv. I Riket betalas kommuninvånarna i medeltal mer än 3 gånger så hög skatt på fastigheter än vi på Åland. I Sverige är skatten på fastigheter än högre.

Beträffande skatteprocenterna för fastighetsskatterna har Jomala, Kökar och Sottunga höjt fastighetsskatten på fritidsbostäder till 0,90 procent i år, Jomala höjde även den allmänna fastighetsskatten till 0,25 procent. Nu har alla kommuner utom Mariehamn den högsta möjliga skattesatsen för fritidsbostäder. Det är dock endast tre kommuner som beskattar bostäder för stadigvarande boende. De enskilda kommunerna har relativt goda möjligheter att själva prognostisera dessa förhållandevis stabila inkomster och den redovisade skatten har väl motsvarat debiterade belopp.

Kalkylen för fastighetsskatterna nedan presenteras per fastighetsskatteslag. Det är på så vis enkelt att utgående från kalkylen se vilka effekterna blir av förändringar i de enskilda skattesatserna. I *tabell 4* nedan har beskattningsvärdena från augusti i år använts som grund för prognosen för 2003. Dessa beskattningsvärden har sedan justerats på basen av den beräknade förändringen av byggnadskostnadsindex. Byggnadskostnadsindex har här beräknats stiga med endast 0,6 procent på årsbas inför 2003 års beskattning. Förändringstakten har sjunkit under det senaste året, prisökningstakten inom byggsektorn har gått ner. I kalkylen har vidare antagits att skatteprocenterna behålls på samma nivå år 2003 som i år. Kalkylen har inte tagit i beaktande nybyggnation, regelmässiga åldersavdrag eller andra justeringar i beskattningsvärdena. Åldersavdragen tar till viss del ut tillväxten i värden till följd av nybyggnationen. Tillväxtantagandena är således desamma för alla kommuner. Till den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i den omfattning att de beskattningsvärden som ligger till grund för fastighetsbeskattningen ökar väsentligt torde kommunen själv ha god kännedom om detta.

Tabell 4: Fastighetsskattekalkyl per fastighetsslag och kommun 2002-2003, 1.000 euro

	2002*			2002*			2003**			2003**		
	Beskattningsvärden			Skatt			Beskattningsvärden			Skatt		
	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.
Brändö	6 763	2 611	3 704	0	24	0	6 804	2 627	3 726	0	24	0
Eckerö	11 171	4 260	19 178	0	38	58	11 238	4 286	19 293	0	39	58
Finström	34 393	4 069	19 839	17	37	20	34 599	4 094	19 958	17	37	20
Föglö	7 383	5 201	4 710	0	47	24	7 427	5 232	4 738	0	47	24
Geta	5 416	3 736	5 400	5	34	11	5 448	3 758	5 432	5	34	11
Hammarland	19 162	5 006	9 305	0	45	19	19 277	5 036	9 361	0	45	19
Jomala	49 183	4 545	36 455	0	41	91	49 478	4 572	36 673	0	41	92
Kumlinge	4 782	2 782	2 728	0	25	11	4 811	2 799	2 744	0	25	11
Kökar	3 664	2 460	2 583	0	22	8	3 686	2 475	2 598	0	22	8
Lemland	21 293	7 395	11 201	0	67	17	21 421	7 439	11 268	0	67	17
Lumparland	4 306	2 331	3 659	0	21	11	4 332	2 345	3 680	0	21	11
Saltvik	22 635	5 397	8 591	0	49	17	22 771	5 429	8 643	0	49	17
Sottunga	1 457	1 102	1 322	0	10	0	1 466	1 108	1 330	0	10	0
Sund	11 316	4 033	6 693	11	36	7	11 384	4 057	6 734	11	37	7
Vårdö	5 294	4 621	4 109	0	42	4	5 326	4 649	4 133	0	42	4
Mariehamn	186 825	695	140 300	0	6	168	187 946	699	141 142	0	6	169
Hela Åland	395 043	60 245	279 776	34	542	466	397 413	60 606	281 455	34	545	468

*Föreninghus o dyl har inkluderats i beskattningsvärdena endast i de fall då de inte befriats från fastighetsskatten.

Tillväxten för fastighetsskatterna är således fortsättningsvis stabil, om än svag. I realiteten har utvecklingen dock varierat rätt mycket mellan kommunerna. Den snabbaste tillväxten i beskattningsvärdena enligt den senaste beskattningen (år 2002) uppvisade Eckerö med en

tillväxt på 5,3 procent följd av Lumparland med en tillväxt på 5,0 procent. Svagast var tillväxten för Sottunga och Kumlinge med 0,5 respektive 1,3 procents ökning av värdena.

Sammanfattning av skattekalkylerna

I *tabell 5* nedan sammanfattas resultatet av kalkylerna för de tre skatteslagen. De slutliga uppgifterna för år 2000 liksom prognosen för år 2001 visar på en förhållandevis god tillväxttakt för dessa år. Den sammantagna kalkylen för i år inger bekymmer. De tidigare så betydelsefulla samfundsskatterna minskar snabbt, tillväxten i de övriga skatteslagen väger inte upp denna negativa utveckling. Tillväxten i de totala skatteinkomsterna för år 2003 ser visserligen bättre ut, men tillväxten sker i nästan uteslutande inom förvärvsinkomstskatterna och där utgör förslaget om det slopade allmänna avdraget huvudförklaringen till den positiva prognosen. Effekten av det allmänna avdraget kommer likväl att tas ut av andra förslag som berör kommunernas ekonomi och som beskrivs närmare nedan. Mot bakgrund av att den genomsnittliga inflationstakten överstiger 2 procent är den reella tillväxten svag. Utvecklingen av kommunernas utgifter skulle kräva en betydligt snabbare tillväxt på inkomstsidan.

Tabell 5: Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, hela Åland, 1.000 euro

	1999	2000	2001*	2002**	2003**
Förvärvsinkomstskatt	44 354	47 515	50 371	53 128	57 592
<i>förändring, %</i>	<i>-1,5</i>	<i>7,1</i>	<i>6,0</i>	<i>5,5</i>	<i>8,4</i>
Andel av samfundsskatt	13 389	14 577	14 100	9 611	8 074
<i>förändring, %</i>	<i>0,8</i>	<i>8,9</i>	<i>-3,3</i>	<i>-31,8</i>	<i>-16,0</i>
Fastighetsskatt	918	942	974	1 041	1 047
<i>förändring, %</i>	<i>-11,5</i>	<i>2,6</i>	<i>3,5</i>	<i>6,8</i>	<i>0,6</i>
Skatteinkomster, totalt	58 661	63 033	65 446	63 780	66 713
<i>Förändring, %</i>	<i>-1,2</i>	<i>7,5</i>	<i>3,8</i>	<i>-2,5</i>	<i>4,6</i>

5.3. Landskapsandelarna till kommunerna

Utvecklingen av volymen i landskapsandelarna har varit stabil sedan 1999, vilket framgår av *tabell 6* nedan. Bland annat har ÅHS-avgiftens avskaffande från år 1999 haft betydelse för utvecklingen. En annan post som bidragit med en kraftig tillväxt är kompletteringen av skatteinkomsterna, där beloppen dels har ökat, dels har allt fler kommuner blivit berättigade till komplettering. I dagsläget är det bara Mariehamn och Saltvik som inte erhåller skattekomplettering. Noteras kan att de allmänna landskapsandelarna har minskat en aning under perioden som ett resultat av kvittningsförfaranden vid olika delreformer inom landskapsandelssystemet. Från ifjol tillämpas ett justeringsbelopp som räknas ut på basen av en kalkylerad ÅHS-avgift om 0,8 procent, denna kalkylerade avgifts inverkan på skattekompletteringen samt effekterna av det nya så kallade allmänna avdraget. Detta justeringsbelopp dras i huvudsak av (eller läggs till) den allmänna andelen, och om den allmänna andelen inte räcker till från den sociala andelen. Justeringsbeloppet presenteras skilt i tabellen nedan för att tydliggöra dess dämpande inverkan på landskapsandelarna. Det prövningsbaserade stödet ingår inte i sammanställningarna och eventuella andra kompensationer av aktuella reformer, såsom de nya fördelningsnycklarna för samfundsskatten, har inte heller tagits med i tabellerna nedan.

Uppgifterna för år 2003 är preliminära. **Inför år 2003 förslår landskapsstyrelsen en hel rad förändringar** som berör landskapsandelarna. Förändringarna har behandlats i de årliga överläggningar som landskapsstyrelsen och kommunförbundet håller i samband med budgetberedningen. Kommunförbundet har anmält avvikande åsikt på samtliga punkter som innebär en försämring för kommunerna. Det är likväl Lagtinget som har sista ordet när det gäller utgången av förslagen. Uppgifterna i tabellerna 6 och 7 nedan är identiska med de uppgifter som tagits fram på landskapsstyrelsens finansavdelning och som legat till grund för de överläggningar som under sommaren och hösten förts mellan landskapsstyrelsen och kommunerna. De förslag till förändringar som föreslås gälla från nästa år är följande:

- Alla indexjusteringar slopas för nästa år som ett resultat av nedskärningar i landskapets budget.
- Basbeloppen per invånare i de kalkylerade grunderna för de sociala andelarna justeras så att de bättre motsvarar de verkliga kostnaderna i kommunerna, speciellt har kostnaderna för äldreomsorgen ökat. Landskapsandelsprocenten sjunker för att motsvara kostnadsfördelningen år 2002.
- Landskapsandelarna för grundskolans driftskostnader ändras så att endast ett basbelopp utgår för befolkningen i åldersgruppen 6-15 år, tidigare har skilda belopp för högstadiet respektive lågstadiet ingått i grunderna. De nya landskapsandelskoefficienterna justeras så att de motsvarar nivån för landskapsandelarna år 2002. Landskapsandelarna för träningsundervisningen granskas samtidigt.
- Det bidragsberättigade antalet undervisningstimmar inom Medborgarinstitutet föreslås sjunka från 11.950 till 10.500 timmar, eller med drygt 12 procent.

- En ÅHS-avgift om 0,8 penni per kalkylerat skattöre återinförs för kommunerna. Den nygamla avgiften anses finansierad genom att det åländska allmänna avdraget slopas i kommunalbeskattningen. Effekten av det allmänna avdraget beräknas emellertid vara över 250.000 euro lägre än ÅHS-avgiften för år 2003. ÅHS-avgiften påverkar även skattekompletteringen som sjunker.
- Justeringsbeloppet föreslås slopas som ett resultat av föregående punkt. Justeringsbeloppet är emellertid utformat så att beloppet utbetalas med två års eftersläpning, varför beloppet kommer att betalas ut sista gången år 2004.
- Den tidigare överenskomna compensationen för det utökade förvärvsinkomstsvdraget i kommunalbeskattningen försvinner.

I kalkylerna har preliminära samfundsskatter från den 11 september samt förvärvsinkomstskatter från 1 oktober använts som grund.

Tabell 6: Landskapsandelarna per sektor och ÅHS-avgiften 1999-2003, euro

	1999	2000	2001	2002	2003*
Socialvården	7 525 469	7 692 530	7 887 923	8 080 049	8 158 450
Grundskolan	5 691 654	5 925 225	6 293 306	6 518 813	6 524 010
Medborgarinstitutet	248 669	256 184	264 472	273 708	256 620
Bibliotek	369 186	380 123	393 587	408 296	411 688
Idrott, ungdom, kultur	195 593	202 203	209 431	217 379	219 359
Allmän landskapsandel, totalt	2 265 630	2 104 960	2 180 640	2 288 989	2 290 773
Skattekomplettering	3 472 346	3 971 863	4 442 592	4 604 859	4 226 463
ÅHS-avgift	-	-	-	-	3 111 139
Justeringsbelopp (fr. 2001)	-	-	-512 300	-531 847	-181 705
Komp. i landskapets budget **)				2 305 000	420 000
Landskapsandelar o. skattekomplettering, totalt	19 768 548	20 533 088	21 159 651	21 860 246	21 905 658
Landskapsandelar o. skattekompl. ./ ÅHS-avgift	19 768 548	20 533 088	21 159 651	21 860 246	18 794 519
**) Ingår ej i totalsumman					

De preliminära landskapsandelarna (netto) det vill säga då förslaget till att återinföra ÅHS-avgiften beaktas är över 3 miljoner euro lägre än för år 2002. De små ökningarna i beloppen per sektor kan i sin helhet härledas till befolkningstillväxten, de flesta landskapsandelarna baseras på antalet invånare i kommunen. Målsättningen med befolkningsökning på Åland breddar visserligen inkomstbasen för kommunerna och basen för hela den åländska ekonomin, men inflyttningen ger också ökade utgifter för kommunerna. Den lägre kompletteringen av skatteinkomsterna beror dels på att samfundsskatterna sjunkit totalt sett, dels på kompensationer i samband med reformen av fördelningsnycklarna för samfundsbeskattningen samt den nyinförda ÅHS-avgiften. En jämförelse med utfallet om gällande landskapsandelslagstiftning skulle utgöra grunden och någon avgift för sjukvården därmed inte heller skulle åläggas kommunerna visar att de nu presenterade kalkylerna är hela 3,5 miljoner euro lägre än nu gällande modell.

Utöver de ovan nämnda förändringarna som berör landskapsandelarna för driften minskar beloppet för landskapsandelar för anläggningskostnader inför år 2003.

I *tabell 7* presenteras motsvarande preliminära uppgifter som ovan per kommun och sektor. Landskapsandelarna sjunker med över 35 procent netto för Mariehamn eller cirka 1,5 miljoner euro. Bäst klarar sig Vårdö, där är förändringen endast -3,1 procent eller cirka 22.000 euro.

Tabell 7: Preliminära landskapsandelar per sektor och kommun år 2003, euro

Socialvård	Grundskola	Medborgar- institut	Bibliotek	Idr., ungd.- o. kulturv.	Allm.l.s-andel (inkl.bef.min).	Kompl. av skatteink.	Justerings- belopp	Kompensa- tioner i landskapets budget	SAMMAN- LAGT	ÅHS-avgift	"NETTO" år 2003	År 2002
<i>ändrade basbelopp</i>	<i>nya basbelopp nya koefficienter</i>	<i>lägre antal underv.timmar och ojusterat basbelopp</i>	<i>ojusterade basbelopp</i>	<i>ojusterade basbelopp</i>	<i>ojusterat basbelopp</i>	<i>avdrag för ÅHS-avgift</i>	<i>kompenseras (-)/ avdras (+) landskaps- andelar</i>					
Brändö	217 242	303 792		10 220	4 501	176 905	279 641	-3 770	996 071	47 209	948 862	991 705
Eckerö	339 417	302 503		13 142	7 538	96 124	352 393	-3 734	1 114 851	73 784	1 041 066	1 106 288
Finström	854 372	649 191		37 380	20 699	175 406	238 298	-8 651	1 983 997	232 613	1 751 384	2 063 516
Föglö	259 771	264 167		12 016	5 292	201 683	338 567	-14 657	1 096 151	56 126	1 040 025	1 098 851
Geta	184 879	182 590		7 456	4 276	55 469	450 242	-5 290	890 203	34 806	855 398	887 085
Hammarland	464 857	325 805		21 507	12 335	152 146	469 410	-4 356	1 450 416	117 874	1 332 542	1 456 273
Jomala	1 125 606	969 241		54 448	30 150	255 496	197 612	-8 572	2 641 125	335 123	2 306 002	2 639 403
Kumlinge	169 548	224 542		8 242	3 630	151 652	263 373	-35 167	856 153	36 984	819 169	882 550
Kökar	134 909	154 097		5 957	2 623	110 077	255 823	-7 209	670 696	22 958	647 738	675 332
Lemland	568 627	488 143		25 344	14 536	179 295	431 457	-6 807	1 714 210	147 667	1 566 543	1 740 122
Lumparland	133 083	110 069		5 968	3 423	42 220	229 704	-19 163	543 629	33 397	510 232	532 023
Saltvik	677 068	421 063		26 958	15 461	190 709	0	-6 666	1 337 925	178 931	1 158 994	1 248 956
Sottunga	54 015	70 444		2 611	1 150	42 336	22 004	7 585	184 975	14 551	170 425	204 660
Sund	384 170	257 122		15 868	9 101	112 253	511 793	-1 227	1 291 533	88 081	1 203 452	1 363 132
Vårdö	155 628	213 409		8 242	3 630	133 622	186 148	-19 959	720 637	37 996	682 641	704 746
Mariehamn	2 435 258	1 587 832	256 620	156 330	81 015	215 380	0	319 349	4 413 086	1 653 040	2 760 046	4 265 605
Ej fördelat per kommun									420 000		420 000	2 500 141
SUMMA	8 158 450	6 524 010	256 620	411 688	219 359	2 290 773	4 226 463	181 705	420 000	22 325 658	3 111 139	24 360 387

Ett beskrivande nyckeltal som ofta används i kommunala sammanhang är kommunernas skattefinansiering. I begreppet ingår såväl kommunernas skatteinkomster som landskapsandelarna till kommunerna. Nedan, i *tabell 8*, sammanfattas på basen av kalkylerna i den här rapporten utvecklingen som helhet för dessa för kommunerna betydelsefulla inkomstslag. Uppgifterna skiljer sig från bokslutsuppgifterna i avsnitt 4.1, genom att de här helt presenteras enligt de år de hänförs till och inte enligt hur de har redovisats och betalats ut till kommunerna.

Tabell 8: Kommunernas skattefinansiering 1999-2003, 1.000 euro

	1999	2000	2001*	2002**	2003**
Skatteinkomster, totalt	58 661	63 033	65 446	63 780	66 713
Landskapsandelar netto, totalt	19 769	20 533	21 160	21 860	18 795
Skattefinansiering, totalt	78 429	83 567	86 605	85 640	85 508
Förändring, %	4,3	6,6	3,6	-1,1	-0,2
Skattefinansiering, euro per invånare	3 061	3 251	3 360	3 293	3 250
Förändring, %	3,3	6,2	3,4	-2,0	-1,3

Tillväxten i kommunernas skattefinansiering är avtagande och beräknas till och med sjunka såväl i år som nästa år. För år 2001 visar de preliminära uppgifterna på en svagt positiv tillväxt. Utvecklingen per invånare är ännu lite lägre än förändringen i totalbeloppen till följd

av den positiva befolkningsutvecklingen för Åland som helhet. Årets negativa tillväxt är framför allt ett resultat av kvittningen av momsåterkravet mot samfundsskatten som redogjorts för ovan. Enligt kalkylen kommer den sammantagna skattefinansieringen för år 2002 att stanna på ungefär samma nominella nivå som för år 1999. Totalt sett innebär reformen likväl att kommunernas skattefinansiering sjunker genom att de skatteandelar som tillfaller kommunerna blir lägre. Kommunernas beskattningsrätt kringskärs därmed. Inför nästa år är det framför allt den betydande minskningen i nettotransfereringarna från landskapet som tillsammans med den krympande andelen av samfundsskattekakan som står bakom det negativa utfallet.

5.4. Övriga förändringar av betydelse för kommunernas ekonomi

Utöver de förändringar som är aktuella när det gäller grunderna för kommunernas skatteinkomster och landskapsandelar föreslås inför de närmaste åren några andra ändringar i lagstiftningen av betydelse för ekonomin i kommunsektorn.

I dagsläget bekostas pensionspremierna för grundskolelärarna av landskapet. Landskapsstyrelsen föreslår nu att kommunerna som arbetsgivare från år 2003 skall stå för premiekostnaden. Pensionsavgifterna utgör i dagsläget 22 procent av lönesumman och beräknas för år 2002 uppgå till drygt 2,2 miljoner euro för kommunerna tillsammans. Ökningen från år 2001 var hela 10,2 procent. Inte heller det här förslaget har kommunförbundet kunnat acceptera så som det nu är utformat.

En annan strukturell förändring på lite längre sikt innebär huvudmannaskapet för den skyddade arbetsverksamheten som från år 2004 föreslås överföras till kommunförbundet Ålands Omsorgsförbund. I dag handhas verksamheten av Ålands Handikappförbund och finansieras med medel från Ålands Penningautomatförening. Verksamheten föreslås således bli kommunal från år 2004. För verksamheten kommer enligt förslaget att utgå landskapsandelar i enlighet med grunderna och bidragsnivån för socialvården, vilket ökar kommunernas nettodriftskostnader.

Ytterligare har landskapsstyrelsen och kommunförbundet, liksom ifjol, kommit överens om att anslaget för finansieringsunderstöd kan användas för att stöda strukturella och organisatoriska åtgärder som främjar gemensam skötsel av kommunernas uppgifter. Motivet är att främja en ekonomiskt effektiv skötsel av kommunala åtaganden.

Bilagor

Konjunkturenkäten - hösten 2002

Posta eller faxa! ÅSUB, Pb 1187, AX-22111 Mariehamn; fax 018-19495
senast tisdagen den 3 september 2002!

Företag: _____ Kontaktperson: _____ Titel: _____ Tel: _____

Aktuell personalstyrka (omräknat till heltidstjänster)? _____

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om tolv månader att:

☐ ha förbättrats ☐ vara oförändrade ☐ ha försämrats

2. Kommer Ert företag om 12 månaderna att ha:

☐ expanderat ☐ bibehållit nuvarande storlek ☐ minskat eller upphört med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen (inflationstakten är cirka 2 procent)?

☐ snabbare ☐ ungefär lika snabbt ☐ långsammare

4. Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?

☐ snabbare ☐ ungefär lika snabbt ☐ långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

☐ förbättrats ☐ oförändrad ☐ försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?

☐ förbättrats ☐ förbli oförändrad ☐ försämrats

7. Hur har driftskostnaderna utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till Era försäljningspriser?

☐ ökat ☐ samma utveckling ☐ minskat

8. Hur kommer driftskostnaderna att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till Era försäljningspriser?

☐ ökat ☐ samma utveckling ☐ minskat

9. Har antalet anställda i Ert företag jämfört med situationen för 12 månader sedan:

☐ ökat ☐ varit oförändrad ☐ minskat

10. Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månaderna att:

☐ ha ökat ☐ vara oförändrad ☐ ha minskat

11. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med situationen för 12 månader sedan?

☐ ökat betydligt ☐ motsvarar ungefär årligt slitage och avskrivningar ☐ minskat betydligt

12. Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader?

☐ ökat betydligt ☐ motsvara ungefär årligt slitage och avskrivningar ☐ minskat betydligt

13. Vilket av följande områden kommer Ert företag att satsa på i första hand under de kommande åren (ange endast ett alternativ)

- 1. ☐ investeringar i maskiner och inventarier
- 2. ☐ ökad automatisering
- 3. ☐ nya lokaler eller utvidgning av befintliga
- 4. ☐ expansion genom ökad arbetskraft
- 5. ☐ personalutbildning
- 6. ☐ utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
- 7. ☐ produktutveckling
- 8. ☐ ledarskapsutveckling
- 9. ☐ förbättra inköpsfunktionerna
- 10. ☐ rationalisera verksamheten / förbättra soliditeten och resultatet
- 11. ☐ annat, vad? _____

14. Vilket är det största hindret för utvecklingen av Ert företag (ange endast ett alternativ)

- 1. ☐ byråkratin
- 2. ☐ arbetslagstiftningen / kollektivavtal
- 3. ☐ lönebikostnaderna
- 4. ☐ beskattningen
- 5. ☐ skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
- 6. ☐ transportkostnaderna
- 7. ☐ för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
- 8. ☐ finansieringssvårigheter
- 9. ☐ osäkerhet
- 10. ☐ bristen på kompetent personal
- 11. ☐ lönenivån / övriga produktionskostnader
- 12. ☐ hård konkurrens
- 13. ☐ offentlig näringsverksamhet
- 14. ☐ konkurrenssnedvridande företagsstöd
- 15. ☐ konkurser och skuldsaneringsförfaranden
- 16. ☐ grå / svart marknad
- 17. ☐ centralisering av marknaden
- 18. ☐ annan orsak, vilken? _____

Vill Ni ha Konjunkturrapporten som återrapportering?

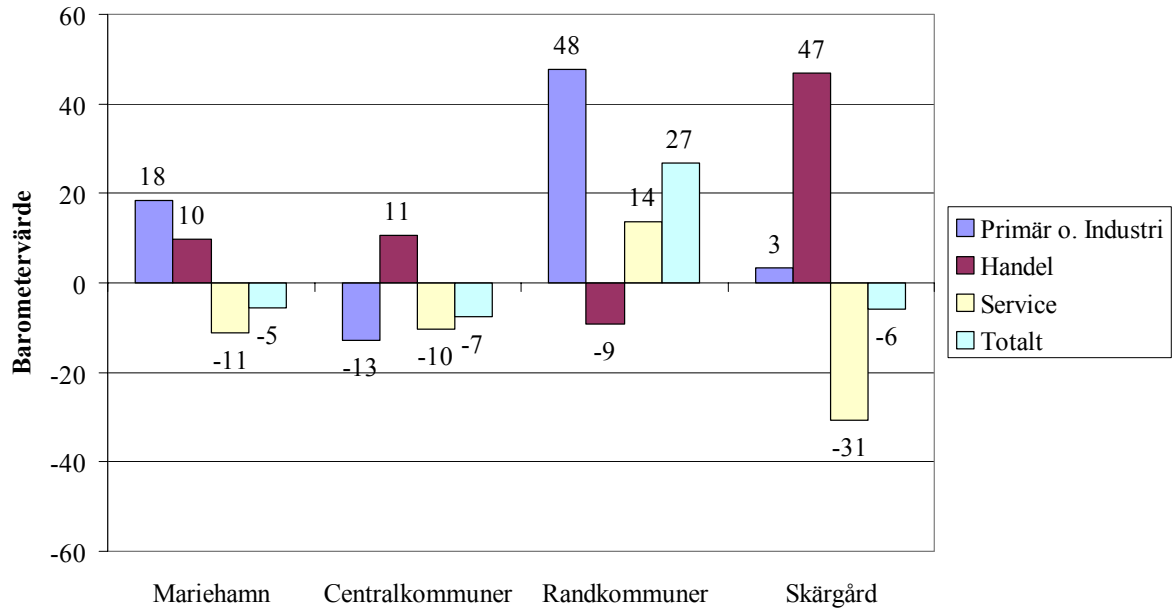
Ja
☐

Nej
☐

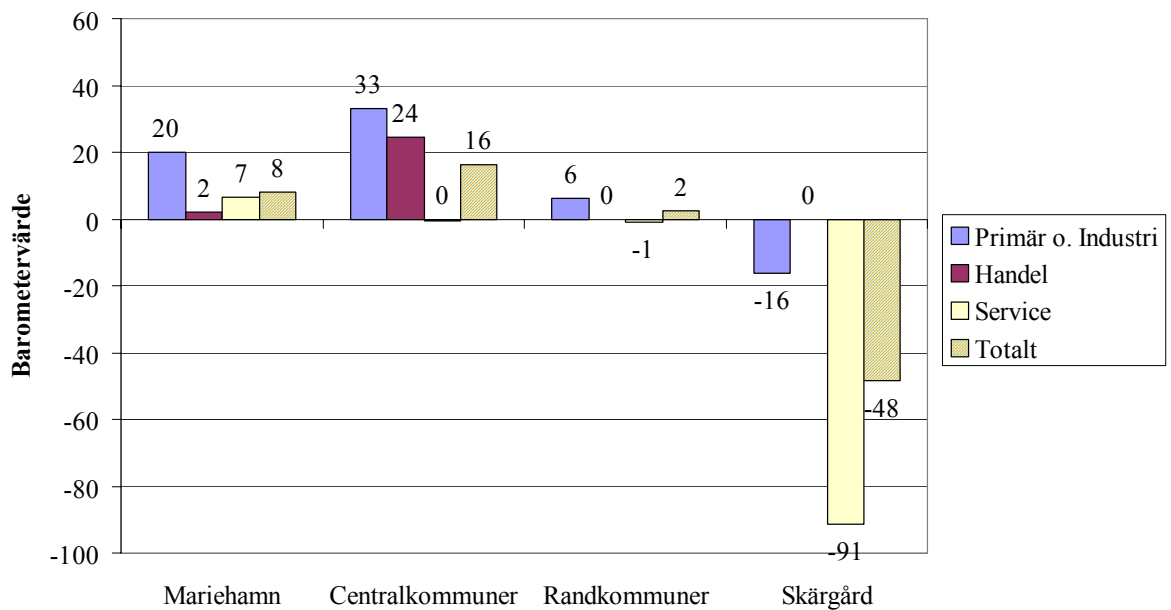
Tack så mycket för Er tid!

REGIONALA BAROMETERRESULTAT HÖSTEN 2002

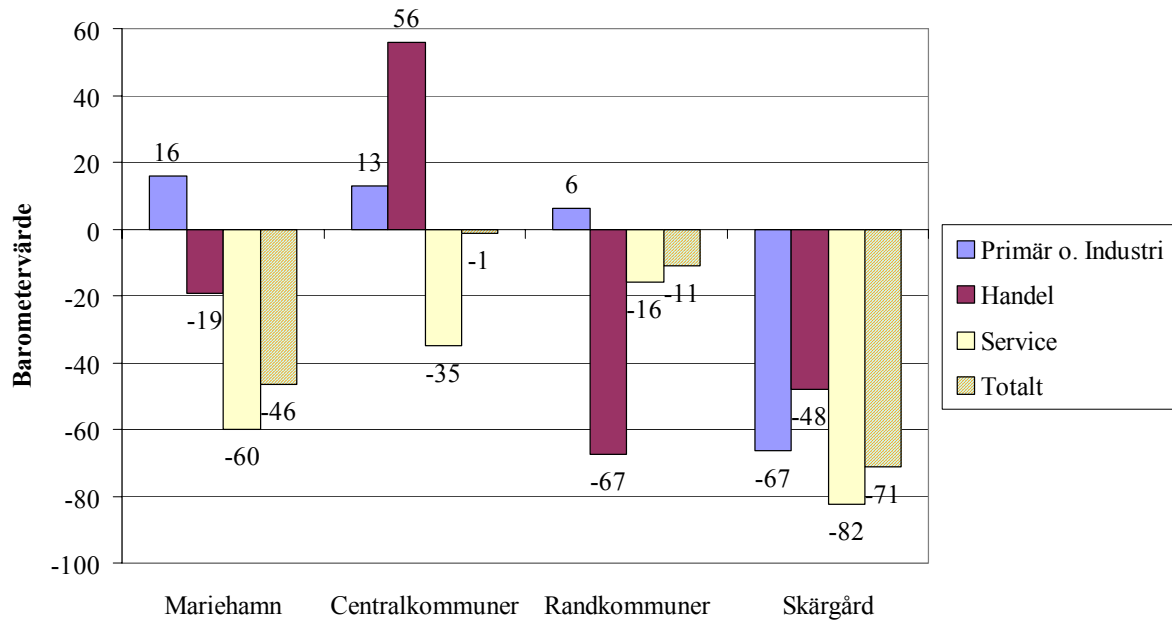
Konjunkturutsikterna

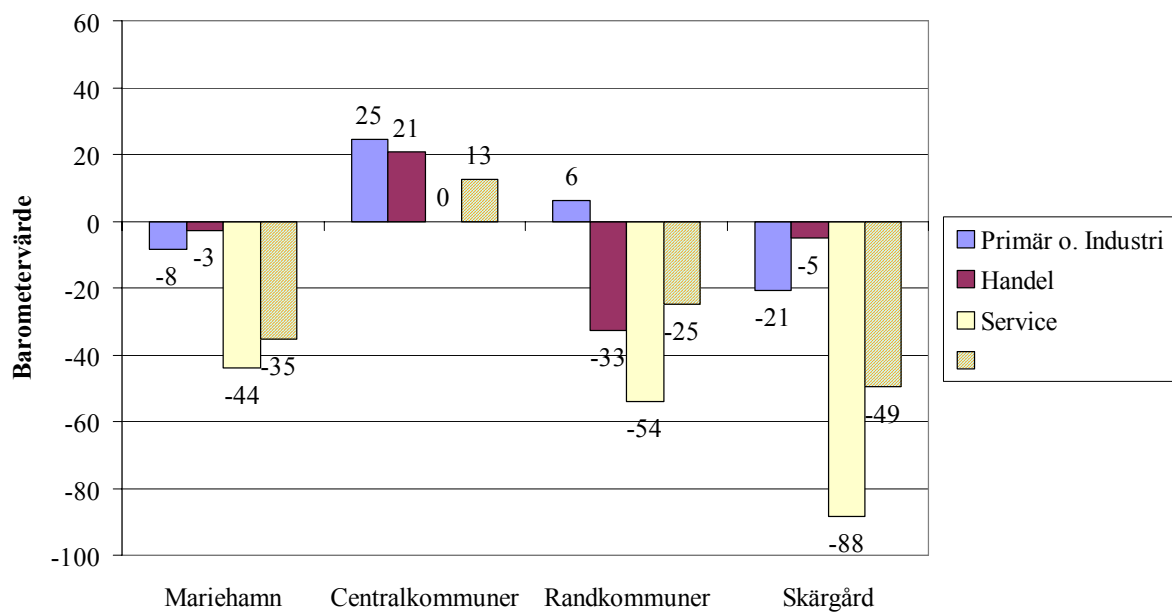
Företagens expansion

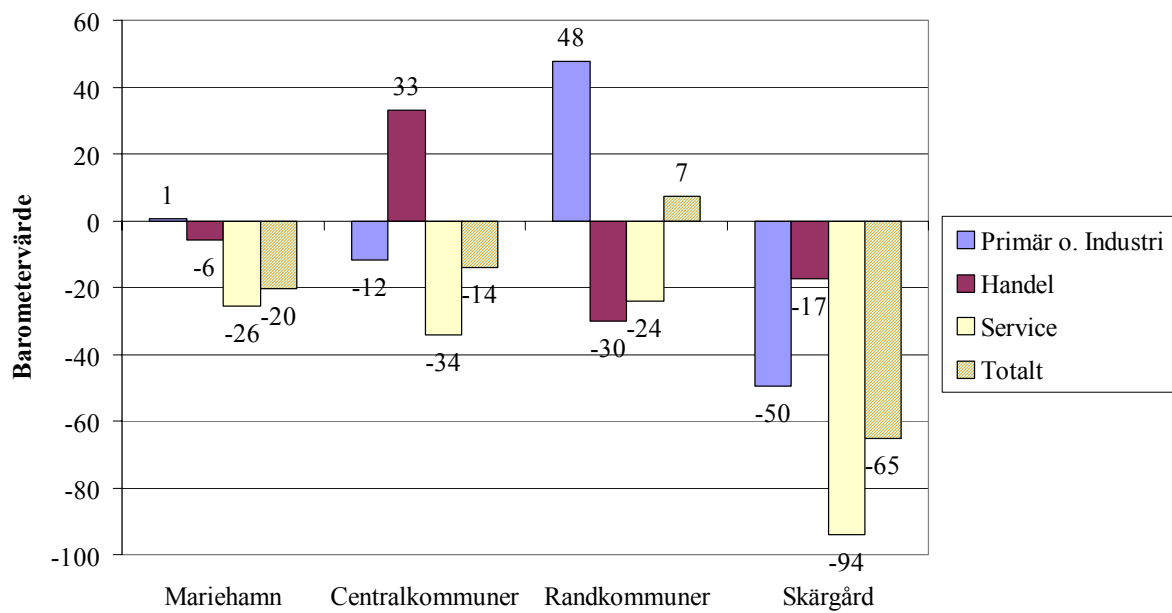
Omsättningens utveckling det senaste året

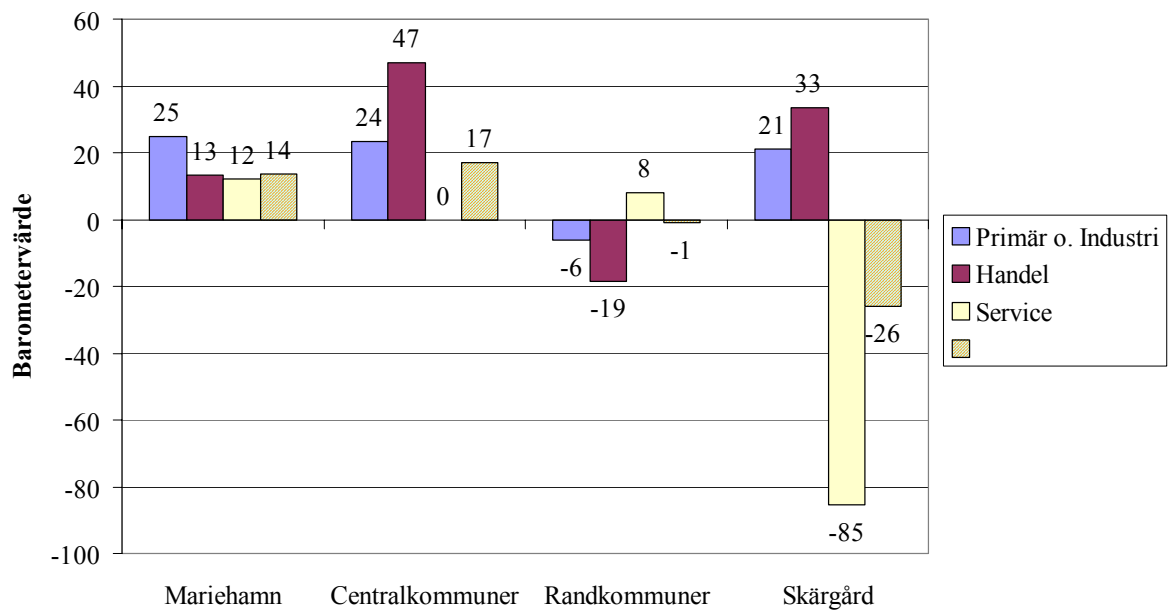
Omsättningens framtida ökning

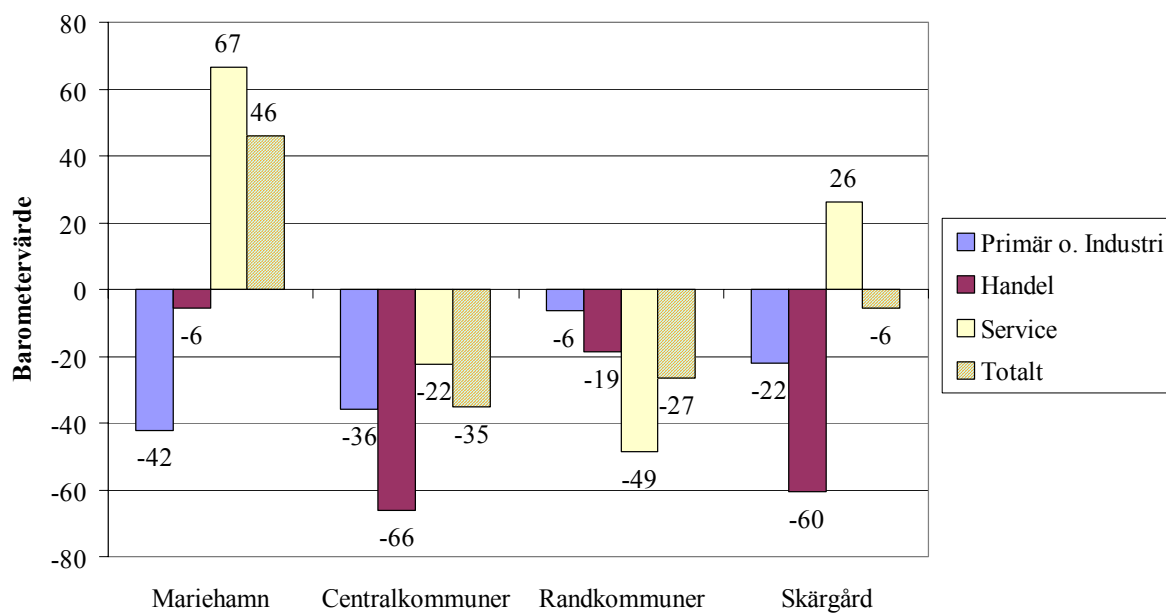
Lönsamhetens utveckling det senaste året

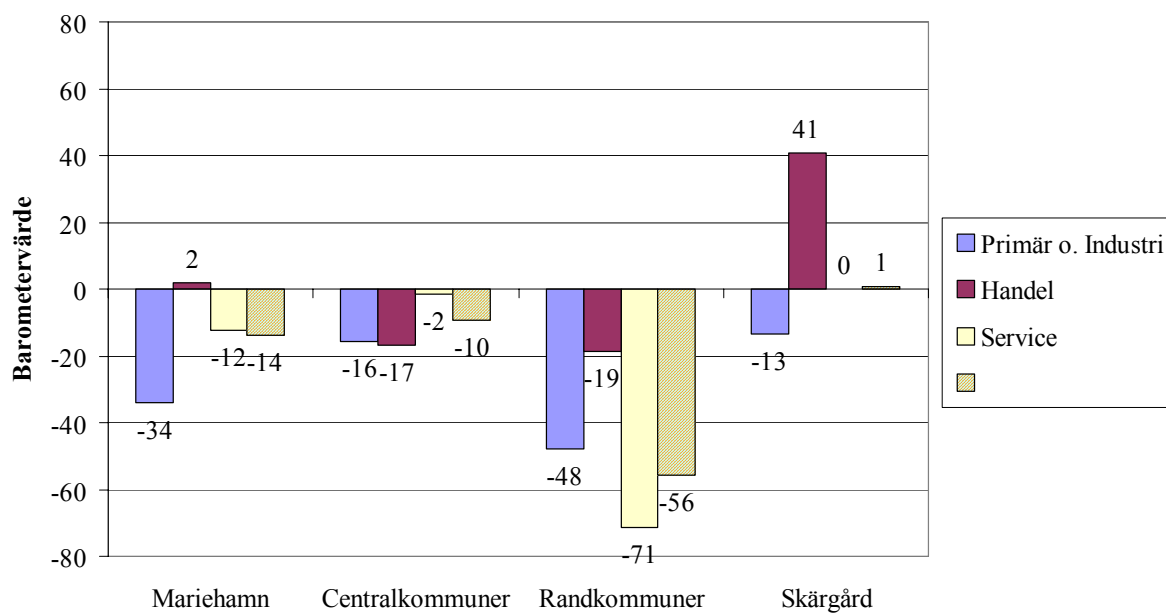
Lönsamhetens framtida utveckling

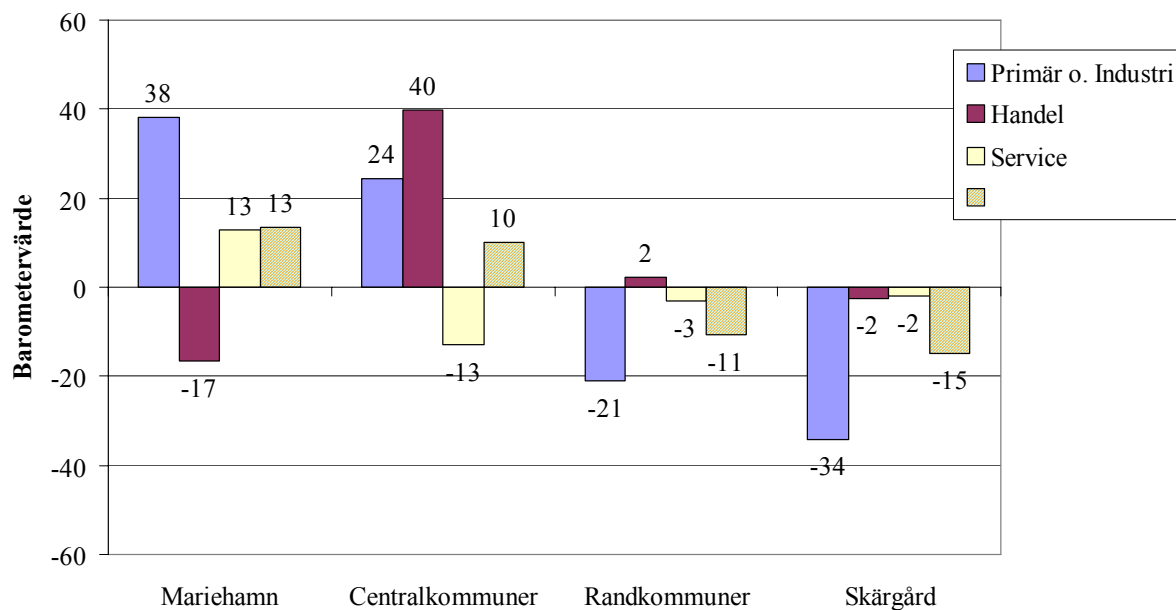
Bruttomarginalen det senaste året

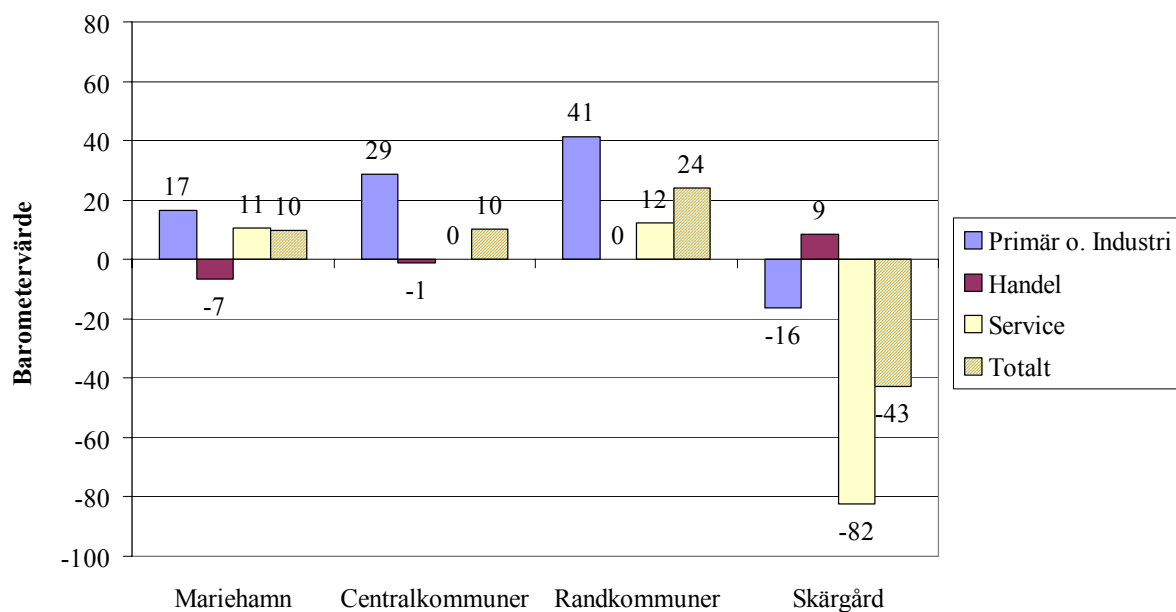
Bruttomarginalen framöver

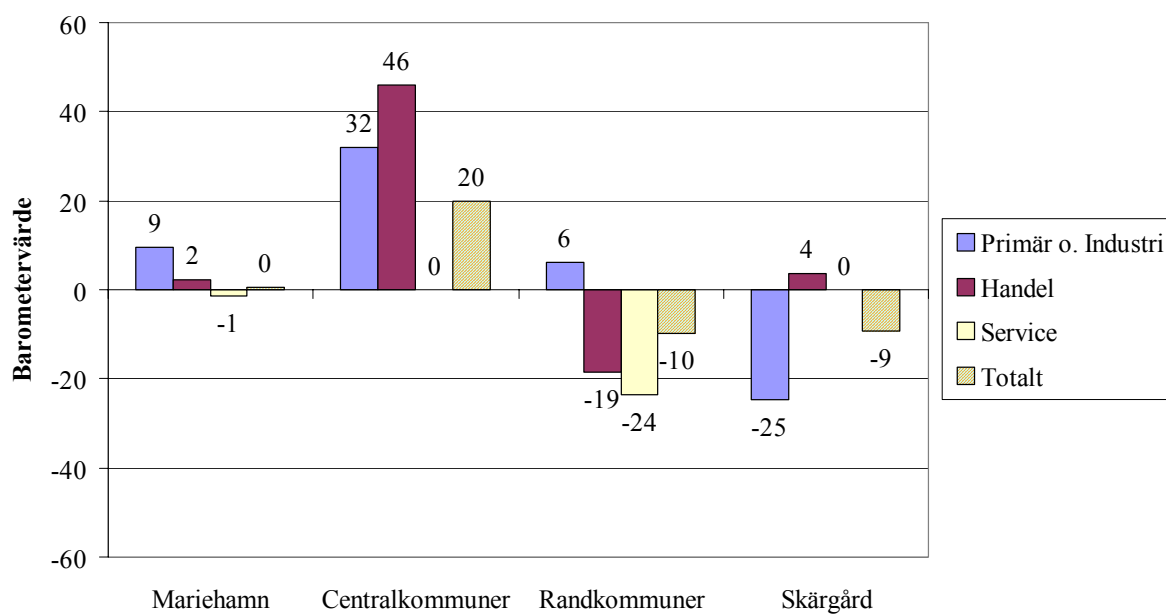
Personalstyrkans senaste utveckling

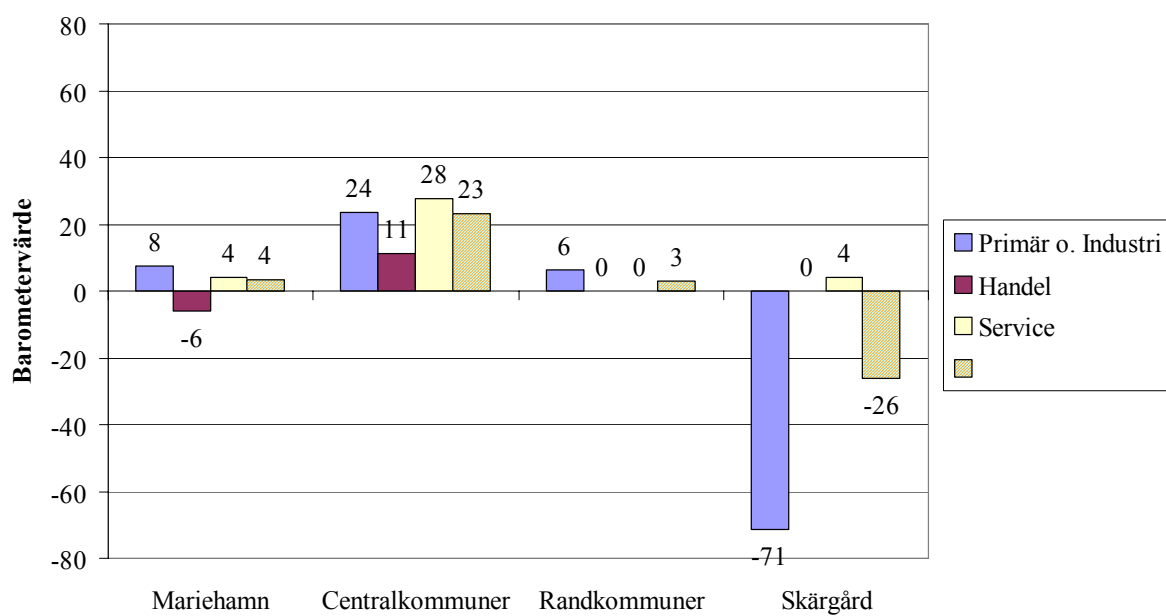
Personalstyrkan framöver

Investeringsarnas senaste utveckling

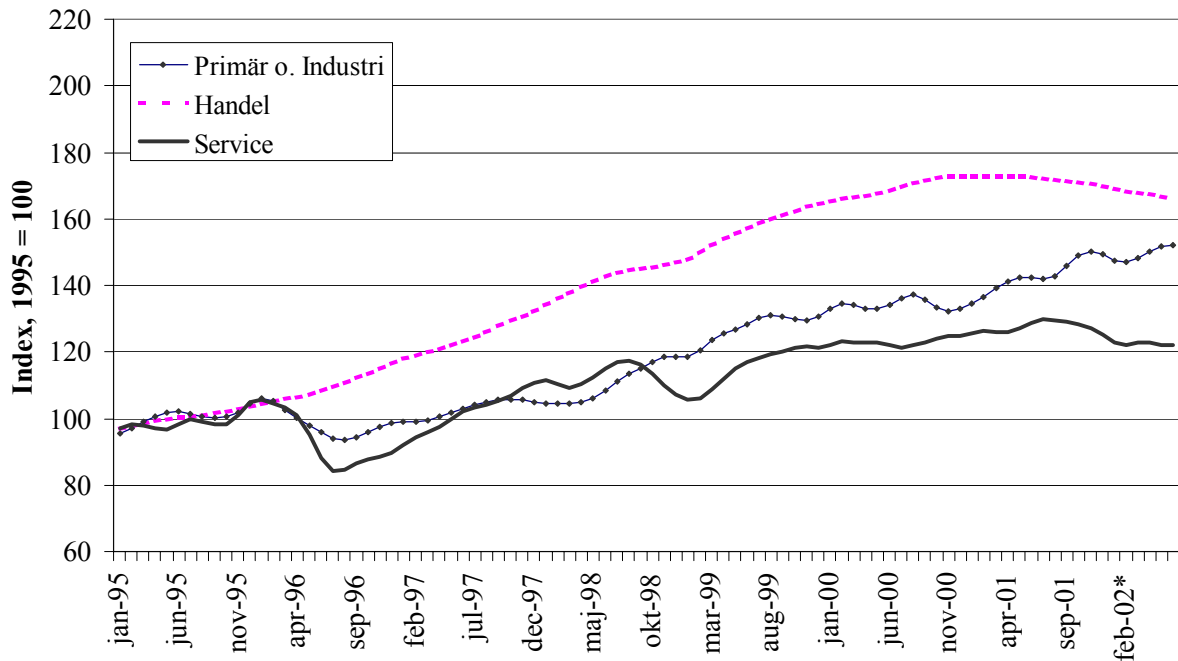

Investeringsarna framöver

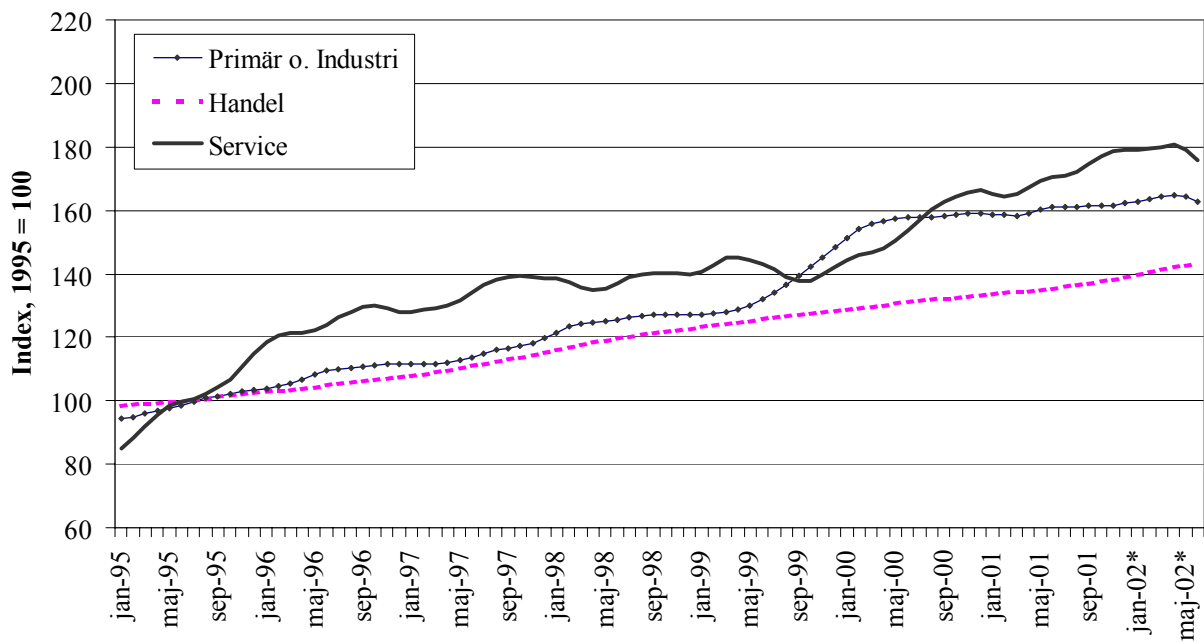

OMSÄTTNINGSSUPPGIFTER PER BRANSCH OCH REGION

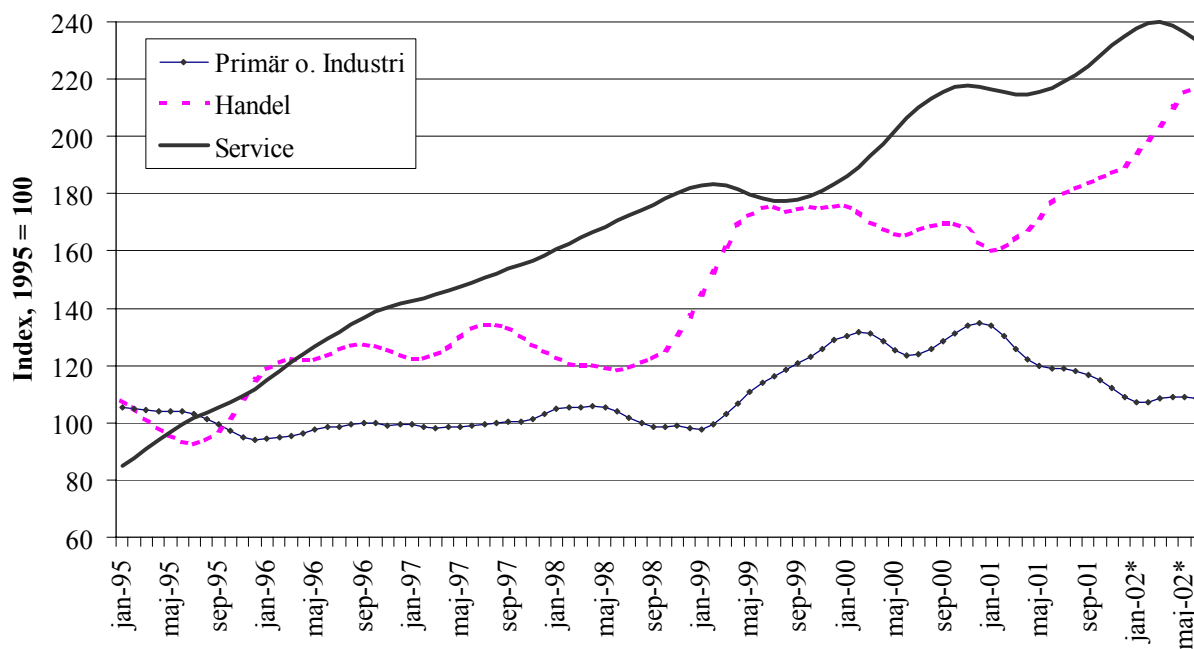
Omsättningens utveckling i Mariehamn per bransch

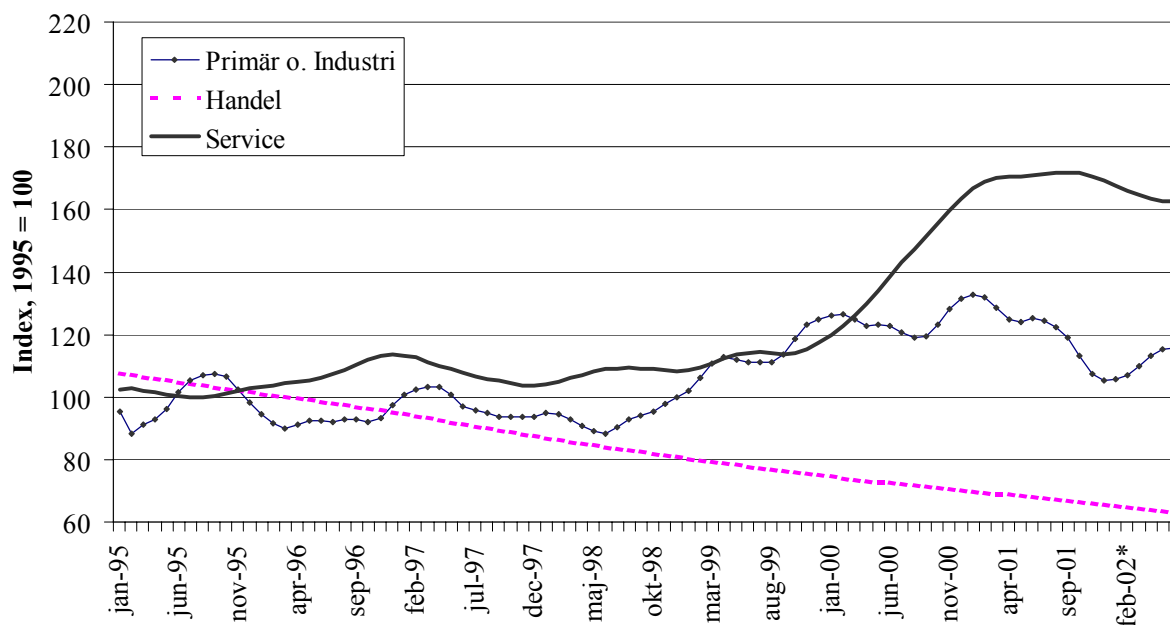
Omsättningens utveckling i centrankommunerna per bransch

Omsättningens utveckling i randkommunerna per bransch

Omsättningens utveckling i skärgården per bransch

**Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl, Mariehamn
Oktober 2002**

	2000	2001*	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	186 904	195 485	206 762	211 964
<i>förändring, %</i>	6,5	4,6	5,8	2,5
Avdrag, riks-	38 887	39 510	42 914	44 360
Avdrag för inkomstens förvärvande	2 117	2 297	2 357	2 756
Förvärvsinkomstavdrag	6 388	6 741	9 925	10 810
Grundavdrag	1 782	1 711	1 711	1 711
Övr. avdrag + korr.post	28 600	28 761	28 922	29 084
Avdrag, åländska	11 671	11 786	12 405	4 454
Resekostnadsavdrag	479	501	530	544
Studielåneavdrag	77	81	85	87
Sjukdomskostn.avdrag	3 037	3 176	3 360	3 444
Studieavdrag	334	349	369	378
Allmänt avdrag	7 744	7 679	8 061	0
Avdrag mm, sammanlagt	50 558	51 509	55 319	48 814
Beskattningsbar inkomst	136 346	143 976	151 443	163 150
Skattesats	16,00	16,00	16,00	16,00
Kalkylerad skatt	21 815	23 036	24 231	26 104
Avdrag från skatten	150	157	166	171
Debiteras	21 665	22 879	24 064	25 933
"Förvärvsinkomstören"	135 407	142 992	150 403	162 084
<i>förändring, %</i>	6,0	5,6	5,2	7,8

**Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl, centralkommunerna
Oktober 2002**

	2000	2001*	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	128 480	135 027	142 674	148 153
<i>förändring, %</i>	8,5	5,1	5,7	3,8
Avdrag, riks-	27 612	28 108	29 554	30 670
Avdrag för inkomstens förvärvande	1 516	1 652	1 626	1 926
Förvärvsinkomstavdrag	5 182	5 486	6 848	7 556
Grundavdrag	1 635	1 583	1 583	1 583
Övr. avdrag + korr.post	19 279	19 387	19 496	19 605
Avdrag, åländska	9 270	9 512	10 055	4 720
Resekostnadsavdrag	1 870	1 962	2 075	2 154
Studielåneavdrag	38	40	42	44
Sjukdomskostn.avdrag	1 969	2 069	2 186	2 269
Studieavdrag	219	231	244	253
Allmänt avdrag	5 173	5 210	5 508	0
Avdrag mm, sammanlagt	36 881	37 795	39 609	35 389
Beskattningsbar inkomst	91 598	97 232	103 065	112 764
Skattesats	16,43	16,51	16,51	16,51
Kalkylerad skatt	15 049	16 064	17 027	18 632
Avdrag från skatten	168	178	188	195
Debiteras	14 882	15 886	16 840	18 437
"Förvärvsinkomstören"	90 579	96 159	101 930	111 584
<i>förändring, %</i>	8,3	6,2	6,0	9,5

**Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl, randkommunerna
Oktober 2002**

	2000	2001*	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	61 788	63 919	67 588	69 515
<i>förändring, %</i>	9,9	3,4	5,7	2,9
Avdrag, riks-	15 226	15 440	16 024	16 520
Avdrag för inkomstens förvärvande	723	778	771	904
Förvärvsinkomstsvdrag	2 603	2 714	3 244	3 545
Grundavdrag	1 033	1 021	1 021	1 021
Övr. avdrag + korr.post	10 867	10 927	10 989	11 050
Avdrag, åländska	5 108	5 150	5 456	3 061
Resekostnadsavdrag	1 544	1 601	1 691	1 740
Studielåneavdrag	18	19	20	20
Sjukdomskostn.avdrag	1 063	1 099	1 162	1 196
Studieavdrag	93	96	102	105
Allmänt avdrag	2 390	2 334	2 480	0
Avdrag mm, sammanlagt	20 334	20 667	21 480	19 581
Beskattningsbar inkomst	41 454	43 252	46 108	49 935
Skattesats	17,37	17,49	17,49	17,49
Kalkylerad skatt	7 229	7 590	8 090	8 763
Avdrag från skatten	79	83	88	90
Debiteras	7 150	7 507	8 002	8 673
"Förvärvsinkomstören"	41 001	42 778	45 607	49 420
<i>förändring, %</i>	9,7	4,3	6,6	8,4

**Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl, skärgården
Oktober 2002**

	2000	2001*	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	34 054	35 569	36 846	37 708
<i>förändring, %</i>	8,0	4,5	3,6	2,3
Avdrag, riks-	9 379	9 496	10 028	10 293
Avdrag för inkomstens förvärvande	349	380	420	490
Förvärvsinkomstsvdrag	1 252	1 317	1 769	1 923
Grundavdrag	621	602	602	602
Övr. avdrag + korr.post	7 157	7 197	7 238	7 278
Avdrag, åländska	2 198	2 203	2 272	970
Resekostnadsavdrag	272	284	294	300
Studielåneavdrag	5	5	5	6
Sjukdomskostn.avdrag	552	577	598	612
Studieavdrag	47	49	51	53
Allmänt avdrag	1 322	1 288	1 324	0
Avdrag mm, sammanlagt	11 578	11 741	12 300	11 263
Beskattningsbar inkomst	22 476	23 828	24 546	26 445
Skattesats	17,06	17,30	17,30	17,30
Kalkylerad skatt	3 842	4 122	4 246	4 574
Avdrag från skatten	23	24	25	25
Debiteras	3 818	4 098	4 221	4 549
"Förvärvsinkomstören"	22 341	23 690	24 402	26 298
<i>förändring, %</i>	8,3	6,0	3,0	7,8